

LS

08742

Z. E. DE OUD GOUVERNEUR-GENERAAL

J. B. VAN HEUTSZ

EN

DE DEFENSIE VAN
NEDERLANDSCH-INDIË

DOOR

K. VAN DER MAATEN

RIDDER M. W. O. 3 EN N. L.

GEP. GENERAAL-MAJOR N. I. LEGER

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1917

Nabrink / 10-
26-5-76

Z. E. DE OUD GOUVERNEUR-GENERAAL

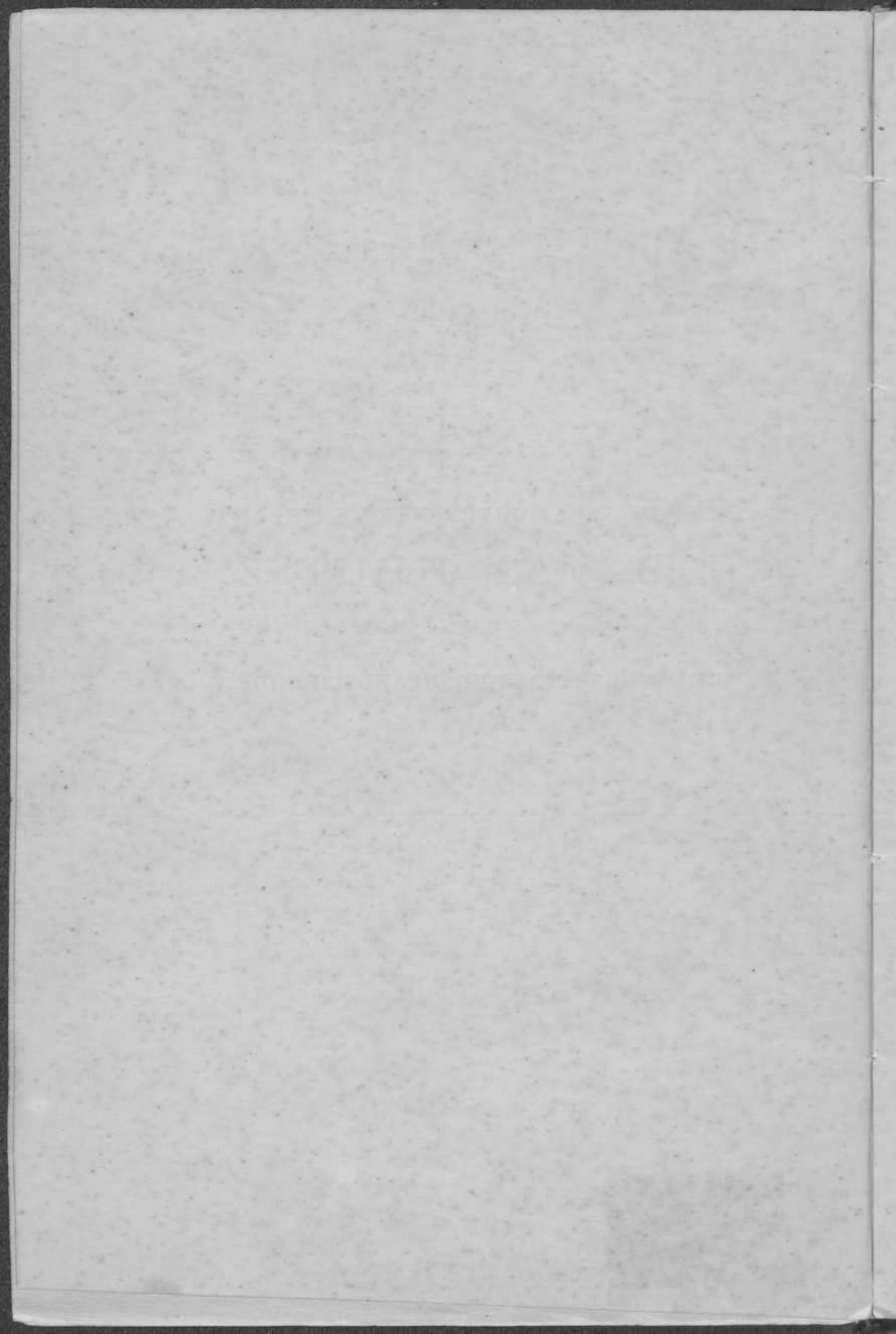
J. B. VAN HEUTSZ

EN

DE DEFENSIE VAN NEDERLANDSCH-INDIË

GE NABRINK & SON
OLD & MODERN BOOKS
Korte Karsjespoortsteeg 8
AMSTERDAM C. (Holland)

076.920/600030

Z. E. DE OUD GOUVERNEUR-GENERAAL

J. B. VAN HEUTSZ

EN

DE DEFENSIE VAN
NEDERLANDSCH-INDIË

DOOR

K. VAN DER MAATEN

RIDDER M. W. O. 3 EN N. L.

GEP. GENERAAL-MAJOR N. I. LEGER

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF

1917

VOORWOORD.

Vermoedelijk zullen er zijn, bij wie het bevreemding misschien wel afkeuring wekt, dat juist ik het ben, die tegen Z. E. den oud Gouverneur-Generaal J. B. Van Heutsz de pen heb opgevat, gegeven de verhouding waarin ik door mijn achtereenvolgende functies in Atjéh en Onderhoorigheden tot Z. E., toen nog Civiel en Militair Gouverneur van dat Gewest, heb gestaan.

Aan dezulken zij medegedeeld, dat sedert de verschijning van het Rapport over de Atjéh-enquête (1908) elke bijzondere verhouding tot mijn oud-Chef voor mij heeft opgehouden te bestaan, wegens den inhoud van dat Rapport en wegens de wijze, waarop de Generaal-Majoor G. C. E. Van Daalen, toenmaals Civiel en Militair Gouverneur van Atjéh, dientengevolge is moeten heengaan.

Dat later de goede verstandhouding tusschen den Generaal Van Daalen en mij is teloor gegaan, doet niets ter zake en maakt voor mij het Atjéh-Rapport niet ongedaan.

Het is hier niet op zijn plaats verder over dat Rapport uit te weiden. Misschien later, als ik nog eens ertoe mocht overgaan mijn Atjéh-mémoires te schrijven, zal ik gelegenheid hebben daarop terug te komen.

Indien meer ingewijden mochten meenen in deze brochure eene uiting van rancune te moeten zien, over hetgeen mij sedert 1908 van de zijde van den toenmaligen Gouverneur-Generaal Van Heutsz is wedervaren, dan kan ik verklaren, dat ik daarover geen rancune

hoegenaamd meer gevoel; integendeel, want Z. E. is daardoor oorzaak geweest, dat ik eerst twee jaar later, dan anders het geval zou geweest zijn, ambteloos burger ben geworden.

Had Z. E. zich met de defensie-kwestie niet bemoeid op een wijze, welke het gevaar doet ontstaan, dat de verdediging van Nederlandsch-Indië opnieuw in verkeerde banen zal worden geleid, dan zou door mij geen letter tegen hem op papier zijn gesteld. Ik ben echter zoo objectief mogelijk gebleven. En al mocht het hier en daar wellicht wat hard klinken, hetgeen te zeggen is moet gezegd worden.

MONTREUX, 25 Februari 1917.

DE SCHRIJVER.

Nadat de brochure van den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf van het N. I. Leger J. Van der Weyden, getiteld: „Weerplicht voor Inlanders en samenstelling van de weermacht in Nederlandsch-Indië” ¹⁾ over 't algemeen gunstig is ontvangen, heeft Z. E. de oud-Gouverneur-Generaal J. B. Van Heutsz gemeend zijn gezag en prestige te moeten aanwenden om propaganda te maken voor de defensie-denkbeelden van dien Overste, zijn schoonzoon, hetgeen blijkens het verslag over de vergadering van 13 Januari jl., belegd door den Bond van Vrije Liberalen te Amsterdam, niet zonder succes heeft plaats gehad ²⁾.

Ook in de Volksvertegenwoordiging heeft die brochure haar uitwerking niet gemist en werden reeds eenige malen zoowel de denkbeelden van Overste Van der Weijden als de meening van den Luitenant-Generaal Van Heutsz, als van een onmiskenbaar gezaghebbende in zake de defensie onzer Koloniën, tegen de Regeering uitgespeeld.

Voorts zijn er sedert het verschijnen der brochure stemmen in de pers opgegaan om den oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz te benoemen tot buitengewoon Regeerings-Commissaris, met een onbeperkte volmacht om het defensie-stelsel van Nederlandsch-Indië te her-

¹⁾ Uitgegeven door de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap te 's-Gravenhage.

²⁾ De verslagen dier vergadering voorkomende in „De Nieuwe Courant” en in „De Telegraaf” van 13 en 14 Januari j.l. zijn als Bijlage I en II in deze brochure opgenomen. De verslagen in beide dagbladen vullen elkaar op sommige punten aan.

vormen en opnieuw te grondvesten. Ook in bovenbedoelde vergadering van 13 Januari werd dat denkbeeld krachtig toegejuicht, terwijl sedert, als ik mij goed herinner, ook in een andere kiesvereeniging, waarvan mij de naam ontschoten is, dezelfde meening werd voorgestaan.

Waarom wordt er door andersdenkenden gezwegen?

Dat de denkbeelden van Overste Van der Weijden algemeen als juist zouden zijn aanvaard, is niet aan te nemen. Mist men dan den moed om, tegen het gevoelen van den oud Gouverneur-Generaal in, die denkbeelden aan te tasten? Is het, omdat Z. E. in bovengenoemde vergadering degenen, die een afbrekend oordeel over de brochure van zijn schoonzoon zouden durven vellen, reeds bij voorbaat een brevet van slechts *deskundige in naam*, van onbevoegden betweter heeft uitgereikt? Mist men den moed om aan te toonen, dat daarentegen de defensie van Nederlandsch Indië bij Z. E. in verkeerde handen zou berusten? Welnu, dan zal ik mij daartoe aangorden, in weerwil van dat brevet bij voorbaat.

Aan te toonen, dat de defensie-voorstellen van den Luitenant-Kolonel J. van der Weijden, zoowel m.b.t. de Zee- als tot de Landmacht op verkeerde premissen berusten en dus niet aan het doel kunnen beantwoorden, hoop ik in een andere brochure te doen. Deze toch is maar niet zoo het werk van eenige dagen. Trouwens de Overste zelf liet tusschen de toezegging van zijn arbeid in de vergadering van de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap van 27 Februari 1914 en de verschijning zijner brochure niet minder dan ruim twee jaren verloopen. Allicht dat ik eenige maanden er over doe, temeer daar ik reeds van het plan, om mij ter zake van de verdediging van Indië in den strijd te mengen, had afgezien vanwege de moeilijkheden, welke het verblijf in het buitenland te dien opzichte medebrengt. Bovendien is die brochure niet zoo pressant, of zij kan gerust de lente en den zomer laten voorbijgaan, daar

tijdens dezen oorlog de defensie toch niet meer in orde te brengen is, gesteld al dat ik erin zou slagen een steen tot welslagen daarvan bij te brengen.

Maar wel pressant is het zoodra mogelijk op te komen tegen de meening, dat de oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz voor het ontwerpen of aanwijzen van een nieuw defensie-stelsel en voor de uitvoering daarvan en van alles, wat daarmee samenhangt, de aangewezen man zou zijn. De goë gemeente zoomede de leden van de Volksvertegenwoordiging en de Besturen van de diverse Kiesvereenigingen van het verkeerde dier meening te overtuigen en zulks met feiten te staven, is het doel dezer brochure.

Al dadelijk kan ik beginnen met te constateeren, dat de Generaal Van Heutsz feitelijk zichzelf ter zake een brevet van onbevoegdheid heeft uitgereikt, zooals nader zal blijken, en zulks is maar niet zoo te negeeren, n'en déplaise den Overste Van der Weijden, hoe zeer deze ook zijn schoonvader als de meest bevoegde autoriteit in defensie-zaken heeft geafficheerd in de vergaderingen van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap van 9 Januari en 27 Februari 1914. ¹⁾

Ik zal zeer zeker de laatste zijn, die Z. E.'s verdiensten zou willen verkleinen. Beter dan menig ander weet ik, dat de Generaal ongetwijfeld moet gerangschikt worden onder de Gouverneurs-Generaal, die in de geschiedenis van Nederlandsch-Indië het meest op den voorgrond treden en zullen treden.

Ik erken dan ook volmondig, dat Nederland aan hem onnoemelijk veel dank schuldig is.

Vooreerst voor de energieke en bekwame wijze, waarop

¹⁾ Hetgeen de Overste in die vergaderingen heeft gezegd, is als Bijlage III en IV aan deze brochure toegevoegd ten gerieve van hen, die niet in het bezit zijn van de verslagen dier vergaderingen.

de Generaal als Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden m.b.t. dat Gewest de politiek van wijlen den Gouverneur-Generaal Jhr. Van der Wijck, op zijn beurt weer voorgelicht en geïnspireerd door den toenmaligen Adviseur voor Arabische en Inlandsche Zaken Dr. C. Snouck Hurgronje — den geestelijken vader van en (tot 1906) ook den directen medewerker aan de sedert 1896 gevolgde Atjeh-politiek — tot de zijne heeft gemaakt en ten uitvoer heeft gebracht.¹⁾

Voorts voor de geniale en doortastende wijze, waarop hij als Gouverneur-Generaal dezelfde politiek op meer uitgebreide schaal op al die Buitenbezittingen, waar het Nederlandsch gezag nog onvoldoende of zoo goed als niet gevestigd was, heeft toegepast en daarmee den Augiasstal in vele, zoo niet de meeste Buitenbezittingen heeft opgeruimd. Daardoor toch werd het Nederlandsch gezag in die Buitenbezittingen daadwerkelijk en voor goed gevestigd en de grondslag gelegd voor meer geregelde toestanden, zoodat ook daar de ontwikkeling der inheemsche bevolking kon ter hand genomen worden en die in zoovele opzichten rijke streken konden worden opengelegd — *ten behoeve van Indië*, wel te verstaan —²⁾ voor het Europeesch kapitaal tot exploitatie van de rijkdommen op en in den bodem. En „last though not least”

¹⁾ Het was ook Dr. C. Snouck Hurgronje, die de aandacht van den Gouverneur-Generaal Jhr. Van der Wijck vestigde op den toenmaligen Overste Van Heutsz, als zijnde de man, die in staat was het politiek programma voor Atjeh ten uitvoer te brengen. Zonder Dr. Snouck Hurgronje zou de carrière van den Luit. kolonel Van Heutsz vermoedelijk een geheel andere en minder schitterende zijn geworden.

²⁾ Tenminste zoo behoort het. Van de behaalde of te behalen winsten dient n.l. een groot deel in de Indische schatkist ten bate van Indië terecht te komen, teneinde ook daarmee te voorzien in het vele, wat ginds nog voor land en volk moet gedaan worden, en met kracht te kunnen voortgaan op den daartoe reeds ingeslagen weg.

werd toch daardoor ook Nederlands verslapt zelfvertrouwen in zijn *kunnen* en *moeten* weder verlevendigd.

Ik betwist de juistheid van de bewering van velen, dat het bestuur van den Gouverneur-Generaal Van Heutsz overigens weinig te beteekenen heeft gehad en hij voor Java o. a. niet veel gedaan heeft.

Ik herinner slechts aan:

de herziening der belasting-wetgeving; den veel te lang uitgestelden invoer der belastingen op Sumatra's Westkust; haar invoer in de tot dusverre daarvan vrij gebleven Buitenbezittingen; de bezuinigingen op velerlei gebied; den o.m. door een en ander verbeterden toestand der Indische financiën;

de haven-kwestie te Soerabaja en te Semarang;

de projecten en voorstellen voor de spoorlijnen in Zuid- en Midden-Sumatra en voor die ten behoeve van de verbinding tusschen Atjeh en Deli;

de verbetering en uitbreiding van het wegennet op Java en in de Buitenbezittingen;

de uitbreiding van het net der stoomvaart-lijnen in den Archipel;

de uitbreiding van het inlandsch onderwijs;

het vele tot stand gebracht in zake het landbouw-crediet;

de instelling van de landschaps-kassen;

de regeling van de Vorstenlandsche toestanden;

de decentralisatie en de bestuurs-reorganisatie;

enz. enz.

Dat alles — door den Gouverneur Generaal van Heutz tot stand gebracht dan wel op touw gezet of aangevangen — dat alles, herzeg ik, erken ik zoomede het vele, wat aan bovenstaande opsomming moge ontbreken, want ik citeerde slechts uit het hoofd.

Nederland is hem groote dank schuldig!

Maar in het erkennen van die groote verdiensten

moet men maat weten te houden en den oud Gouverneur Generaal geen capaciteiten gaan toekennen, welke hij inderdaad niet bezit. Ook hier zou overdrijving kunnen schaden.

Z. E. heeft bewezen, hoe iemand met een goed en nuchter verstand, met een helder en schrander oordeel met veel initiatief en ondernemingsgeest, met een grooten durf en het noodige zelfvertrouwen, met den noodigen moed der verantwoordelijkheid, voorgelicht door kundige en bekwame mannen, zooals qua Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden door Dr. C. Snouck Hurgronje, qua Gouverneur-Generaal door de specialiteiten in de hogere ambtenaarswereld en door de corypheeën uit de financieele, handels- en cultuurkringen, veel, zeer veel tot stand kan brengen.

Zeer zeker, veel, zeer veel heeft de Gouverneur-Generaal van Heutsz voor Indië gedaan, meer dan verreweg de meeste Gouverneurs-Generaal vóór hem hebben gedaan en na hem zullen doen. *Maar wat heeft hij als Gouverneur-Generaal gedaan voor de Indische defensie?* Het doet mij voor Indië leed te moeten zeggen, dat de Generaal op dat gebied niets heeft gedaan, totaal niets. En daarmee nu heeft hij zich op het gebied der Indische defensie niet doen kennen als de bevoegde autoriteit, welke men sedert eenige maanden in hem ziet en waarvoor hij, wellicht in weerwil van zichzelf — want wie toch daalt gaarne af van het voetstuk, waarop hij zich geplaatst ziet — is gaan poseeren.

Z. E. de Luitenant-Generaal J. B. van Heutsz niet de bevoegde autoriteit op Indisch defensie-gebied?

Hij, de Generaal bij uitnemendheid?

Hij, die zich reeds als Luitenant onderscheidde door zijn beleid en dapperheid;

hij, die als Kapitein van den Gen. Staf in de Geconcentreerde Linie in Groot-Atjeh en als Chef van den

Staf van de Edi-expeditie in 1890 op voorbeeldige wijze berekend bleek voor zijn taak;

hij, aan wien als Colonne-Commandant in 1896 en 1897 de moeilijkste en zwaarste opdrachten werden toevertrouwd, omdat hij stond voor niets;

hij, die als Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh met een troepenmacht gelijk of ten naaste bij gelijk aan de bezetting van de vroegere Geconcentreerde Linie in staat bleek niet alleen Groot-Atjeh maar ook de Onderhoorigheden en zelfs de Gajö-landen te onderwerpen en den Atjeh-oorlog te beëindigen of althans zóóver te brengen, dat deze toen 30-jarige krijg bij zijn vertrek van Atjeh zoo goed als beëindigd was;

hij, die als Gouverneur-Generaal met het leger om zoo te zeggen alle Buitenbezittingen tegelijk durfde aanpakken en zulks met een onvergelykelijk succes, terwijl men vóór hem meermalen een of andere noodzakelijke expeditie tegen een weerbarstigen vasal niet of amper durfde entameeren;

hij, die in het leger een geheel anderen geest bracht en dit met zijn eigen geest van initiatief en durfscheen te bezielen;

hij, die een Staat van dienst heeft, zooals wellicht slechts een Baron Merkus de Kock, een Michiels en een Van Swieten vóór hem en waarschijnlijk niemand meer na hem;

hij, die om zijn militaire verdiensten zich, naast den Eeresabel voor betoonde dapperheid, achtereenvolgens zag toekennen de ridderkruizen van alle rangen, tot het Grootkruis toe, in de Militaire Willemsorde en in de Orde van den Nederlandschen Leeuw en door Hare Majesteit werd benoemd tot Haar Adjudant-Generaal en Groot-Officier van den Kroon;

hij, die vijf- of zesvoudig het recht heeft op den titel van Excellentie;

zou die man, met zooveel verdiensten op militair en staatkundig gebied, geen autoriteit zijn op het gebied der Indische defensie?

Neen en nogmaals neen! Men bewijst den Generaal zelfs een ondienst, een grooten ondienst door hem ook op dat gebied als autoriteit te beschouwen, want dat zou immers gelijk staan met de beschuldiging, de zware beschuldiging, dat hij als Gouverneur-Generaal m.b.t. de defensie, in weerwil van den in handen van H. M. de Koningin afgelegden eed, schandelijk zijn plicht zou hebben verzuimd, daar hij op dat gebied *niets* heeft gedaan.

Integendeel, als Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden en zelfs later als Gouverneur-Generaal kon men Z. E. den spot hooren drijven met en glossen hooren verkoopen op de Indische defensie en de bewering hooren uiten, dat „als de B.V. niet al te stom is, hij in twee dagen (sic) te Bandoeng kan zitten” (sic). En toch deed de Generaal Van Heutsz als Gouverneur-Generaal voor de defensie *niets*.

Ja toch, Z. E. deed wel iets. In October 1908 stelde hij voor eenige tienduizenden op de begroting uit te trekken voor de z.g. Soemedang-stelling, aan welke voorstellen Minister Idenburg geen gevolg gaf doch waarop teruggekomen werd, nadat Minister Idenburg Gouverneur-Generaal was geworden, en waarvoor toen de gelden bij suppletoire begroting in 1912 werden toegestaan.

Dat zooeven bedoelde voorstel van den Gouverneur-Generaal Van Heutsz was alles, wat Z. E. op defensiegebied deed, en dat was nog gebaseerd op de voorstellen van het toenmalig Indisch Leger-commando. Daarmede leidde dus de Gouverneur-Generaal Van Heutsz de defensie van Nederlandsch-Indië nog verder op de banen, welke thans en ten rechte algemeen — en wat het zonderlingst is ook door hem¹⁾ — veroordeeld worden. Z. E. hielp daarmede dus een toestand bestendigen, welken de Heer Knobel in de vergadering van den Bond van Vrije

¹⁾ Zie Bijlagen I en II.

Liberalen op 13 Januarij l. als „*misdadig*” brandmerkte.¹⁾

Bewijst dat alles niet, dat de Gouverneur-Generaal Van Heutsz zelf geen oplossing wist, toen het Indisch Leger-commando hem geen betere voorstellen wist te doen en voortborduurde op het in 1892 aangenomen defensie-plan, dat zoo zijn spotlust opwekte? Bewees die onwetendheid niet afdoende, dat hij geen autoriteit is op defensie-gebied?

Men zal mij wellicht willen voorhouden, dat mogelijk de weinige oeffervaardigheid van het Nederlandsche volk en zijn Vertegenwoordiging in zake de defensie den Generaal Van Heutsz weerhouden heeft, de verdediging van Nederlandsch-Indië te entameeren en te hervormen. Dat is echter niet aan te nemen, want dan had hij toch in zijne hooge en verantwoordelijke positie op het schromelijk onvoldoende en onverantwoordelijke van den toestand *kunnen en moeten* wijzen, uitgewerkte voorstellen *kunnen en moeten* doen en al zijn gezag en prestige in de schaal *kunnen en moeten* werpen en zeggen: *aan dien misdadigen toestand — ik citeer hier de qualificatie van den Heer Knobel — moet en zal een eind komen, ik kan daarvan de verantwoordelijkheid niet dragen en zoo mijn voorstellen niet met spoed worden in behandeling genomen en geaccepteerd, vraag ik mijn ontslag en ga ik heen.*

Maar de Gouverneur-Generaal Van Heutsz deed dat alles niet en dat is een bewijs te meer van zijn onvoldoende deskundigheid ter zake. Want hadde Z. E. een oplossing voor dat vraagstuk geweten en ware hij in staat geweest voorstellen daartoe te doen, dan zou hij immers zulks niet hebben nagelaten, want — ik herhaal het — van plichtverzuim, schandelijk plichtverzuim mag men den Generaal met zijn buitengewoon verdienste-lijk verleden toch niet beschuldigen, zelfs niet verdenken.

¹⁾ Zie Bijlagen I en II.

De bewering, dat Z.E. voor het ter hand nemen der defensie, waar reeds zooveel gedaan en tot stand gebracht werd, de tijd heeft ontbroken, gaat evenmin op. Want ware hij op defensie-gebied werkelijk de autoriteit geweest, waarvoor men hem thans houdt, dan had hij slechts noodig gehad zijne denkbeelden in eenige punten op een velletje postpapier te stellen — bij wijze van spreken — en aan den Leger-Commandant zoomede aan den Commandant der Zeemacht op te dragen, die denkbeelden nader te doen uitwerken en in voorstellen om te zetten. Dan ware daarvoor even goed tijd geweest als voor de vele andere bestuursdaden van Z.E., waarvan ik hierboven een wellicht nog onvolledige opsomming heb gegeven. Bovendien had de defensie daarbij in geen geval mogen achterstaan, want wat het zwaarste is moet het zwaarste wegen.

Zou men willen betoogen, dat toentertijd de defensie niet zoo drong als thans, nu de oorlog aan alle kanten rondom ons woedt, dan zou dat ook al onjuist zijn, omdat men met de defensie-zaken niet wacht tot het laatste moment, wanneer de oorlog om zoo te zeggen voor de deur staat; een waarheid, welke een Opper-Officier als den Generaal Van Heutsz zeer zeker bekend was en waaraan hij ten overvloede krachtig herinnerd werd door den Russisch-Japanschen oorlog in de jaren 1904 en 1905, dus juist in den tijd, dat hij de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal aanvaardde. Men leze trouwens 's Generaals eigen woorden aan het slot zijner rede op 13 Januari j.l. (Bijl. I).

Had de Generaal Van Heutsz in de dagen, dat hij op de Buitenzorgsche troon zat, de beschikking gehad over een autoriteit, welke hem een volgens hem logische en afdoende oplossing aan de hand had kunnen doen, zooals hij die thans, doch ten onrechte, meent te zien in de voorstellen van Overste van der Weijden, hoewel hij toen — let wel — *tegen den invoer van den militiedienst*

voor Inlanders was ¹⁾, dan zou hij, daarvan ben ik overtuigd, ook de defensie-kwestie grondig hebben geëntameerd even goed als zooveel andere zaken, waarvoor hij de kennis en voorlichting van deskundigen behoefde en heeft benut. Maar ook het Leger-Commando uit die dagen — en dat is den achtereenvolgenden Leger-Commandanten niet euvel te duiden — wist, gegeven de Hollandsche Koopmansgeest, welke ook de defensie-aangelegenheden steeds op één koopje wilde afgedaan hebben, geen oplossing, evenmin als de Gouverneur-Generaal zelf. Want had deze eene oplossing geweten, dan had hij die ook doorgevoerd tegen de Hollandsche Koopmansgeest in of hij ware, bij niet-slagen daarvan heengegaan. Daarvoor blijven de onverzettelijke wil en het plichtsgevoel van den Generaal borg. Doch Z.E. wist blijkbaar geen oplossing, doordat hij terzake niet voldoende deskundig was.

Hoe dat alles te verklaren, n.l. dat de Generaal op defensie-gebied de bevoegdheid mist, welke men hem algemeen meende te moeten toekennen? Doodeenvoudig, omdat hij in zijn veel bewogen en schitterende carrière zich vrij wel steeds met hart en ziel en al zijn vermogens gewijd heeft aan de Atjeh-zaak, en de defensie van Nederlandsch-Indië, evenals de meesten van zijn tijdgenooten en ook de meesten van later tijd, steeds heeft beschouwd als een onbegonnen werk voor een klein land als Nederland ²⁾. En later als Gouverneur-

¹⁾ Zie de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de Wet tot wijziging van art. 113 van het Regeerings-Reglement.

²⁾ Tot medio 1907 werd dan ook de B. V. in het N.I. Leger vrij wel als een quantité négligeable beschouwd en alle aandacht bijna uitsluitend aan den I. V. gewijd. Wel werd vóór dien ook geoefend tegen den B. V. doch bij lange na niet zooals in de laatste jaren. De I. V. was toen de hoofdzaak en de B. V. bijzaak.

Generaal had de heer van Heutsz in zijn veel omvattenden werkkring geen tijd en gelegenheid meer zelf de kwestie in studie te nemen, want een ernstige en diepgaande studie is daarvoor noodig; oppervlakkigheid is in deze zeer zeker uit den booze en leidt op verkeerde banen.

Uit den aard der zaak wil ik met het vorenstaande niet beweren, dat de oud Gouverneur-Generaal van Heutsz op defensie-gebied een volslagen leek is, zooals de eerste de beste Staatsburger, en er niet meer van weet dan zelfs de gewone doorsnêe-officier; zulks is verre van mij! Maar ik wil daarmee alleen zeggen, dat en waarom hij op defensie-gebied niet zoodanige autoriteit is, dat zijn woord een onvoorwaardelijk vertrouwen verdient en daaraan moet worden vastgehouden, alleen reeds omdat het uit zijn mond komt. De omstandigheid, dat Z.E. op defensie-gebied niet zoo vast in den zadel zit, is ook de oorzaak geweest, dat hij zich door de denkbeelden van zijn schoonzoon heeft laten imponeeren en die als de juiste en meest logische meent te moeten aannemen.

Dat heeft hem er ook toe gebracht, met den inhoud der brochure gewapend en meenende de oplossing gevonden te hebben, thans een standpunt in te nemen, dat hij tevoren, noch als Gouverneur-Generaal, noch na zijn aftreden als zoodanig, m.b.t. de defensie heeft durven doen.

En daardoor wordt het ook duidelijk, dat de Generaal Van Heutsz, zichzelf ter zake onvoldoende bevoegd wetend en zijn gebrek aan kennis dienaangaande liever niet bloot gevend — wie zou dat willen veroordeelen? — bedankt heeft om zitting te nemen in de Staatscommissie voor de Verdediging van Nederlandsch-Indië.

Want ware hij werkelijk terzake bevoegd als geen ander, dan had in de eerste plaats hij aan die Commissie en in elk geval aan de Regeering zijne denk-

beelden niet mogen onthouden en te meer niet wegens het zware plichtverzuim, hetwelk hij in dat geval als oud Gouverneur-Generaal op zijn geweten zou hebben. Maar Z.E. onthield der Regeering niets, omdat hij in dat opzicht niets geven kon, althans niet iets degelijks.

Doch in geen geval had de oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz de benoeming in die Staats-Commissie mogen afwijzen onder het z.g. motief, dat hij den arbeid der Commissie als „monnikenwerk” beschouwde en daaraan niet wenschte mede te doen. Dat is gebeurd en in hem ten zeerste te veroordeelen. Want al is hij op defensie-gebied dan ook niet een bevoegde autoriteit, de groote menigte en ook de Volksvertegenwoordiging zien in hem zulks wél en dientengevolge had hij door naam en gezag met die woorden reeds bij voorbaat het werk dier Commissie gedeclineerd en wantrouwen daartegen in het leven geroepen, aangezien die woorden niet geheim zijn gebleven en reeds medio 1912 in alle Indische dagbladen te lezen waren.

Maar nog sterker en nog meer te veroordeelen is het feit, dat de oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz zijn schoonzoon, den Luitenant-Kolonel Van der Weijden, gemachtigd heeft in de vergadering van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap te 's Gravenhage van 9 Januari 1914 het volgende mede te deelen als zijn oordeel:

„Het is mijn vaste overtuiging, dat, bij uitvoering van „de voorstellen der S. C., Nederland — hoewel echt „Nederlandsch langzaam en zuinigjes — zal wegwerpen „veel geld voor: Een vloot, die *niet* vechten *zal* — en „Een leger, dat *niet* vechten *kan*”.

„Ik ben blijde, dat mijn naam niet onder dat Staats-rapport staat” ¹⁾.

Voorts zegt diezelfde Overste in de vergadering van

¹⁾ Zie Bijlage III.

27 Februari d. a. v., nadat hij heeft betoogd, dat hij (de Overste) de Staats-Commissie in zake de defensie tijdens de vorige vergadering niet onbevoegd heeft verklaard en zijn debat te haren opzichte niet grievend is geweest (sic) ²⁾:

„Het minst aangenaam voor de leden der S. C. zou „dan wel zijn het vernietigend oordeel van den Generaal „Van Heutsz, dat ik — natuurlijk met goedvinden van „den Generaal — hier heb aangehaald, en daarvan „vooral de woorden: „„Ik ben blijde dat mijn naam niet „onder dat Rapport staat.””

„Nu, laatstbedoelde woorden hadden — volgens Z.E. „zelve — achterwege kunnen blijven om de eenvoudige „reden, dat ze niet logisch zijn, want de Generaal zou „het Rapport, zooals het thans luidt, nooit met zijne „handteekening bekrachtigd hebben en men verheugt „zich toch niet over iets, dat nimmer gebeuren zou”

Werd hiermede Z.E's oordeel, in de vergadering van den 8^{en} Januari b. v. medegedeeld, niet eerder aangedikt dan verzacht?

Had de Generaal Van Heutsz tot zoo'n vernietigend oordeel het recht, nadat hij zelf als Gouverneur-Generaal niet in staat was gebleken, ook maar iets hoegenaamd op defensie-gebied te presteeren? In die Staats-Commissie zaten toch bovendien geen kwajongens en Z.E. is toch Adjudant-Generaal van Hare Majesteit en Groot-Officier van de Kroon?

Hij maakte dus andermaal misbruik van zijn naam en prestige, andermaal in weerwil van de door hem betoonde eigen onvruchtbaarheid ter zake, door openlijk het Rapport der Staats-Commissie, nu door zijn schoonzoon, in discrediet te doen brengen.

Indien de Generaal Van Heutsz werkelijk op dat ge-

²⁾ Zie Bijlage IV. De Overste beweert verderop ook, dat Z.H.E.Gestr. zich ook dien 8^{en} Januari — nota bene — niet in heftige hewoordingen heeft geuit.

bied de bevoegde autoriteit is, waarvoor men hem algemeen houdt, ware het dan niet zijn plicht geweest andere voorstellen te geven in stede van die der Staats-Commissie, zoo vernietigend door hem afgebroken?

Maar Z.E. zweeg en stelde niets voor. Wederom afficheerde hij daarmee, dat hij zichzelf daartoe de bekwaamheid ontzegde.

Eerst ruim twee jaar na dat vernietigend oordeel en bijna drie jaar na het verschijnen van het Rapport der Staats-Commissie verschijnt er eindelijk een brochure, in naam van den Overste Van der Weijden maar inderdaad geschreven in vereeniging met zijn schoonvader, den Generaal van Heutsz.

Is het reeds onaannemelijk, dat, gegeven de familie-relatie tusschen den Generaal en den Overste, die brochure zou geschreven zijn zonder daarover wijd en breed met Z.E. van gedachten te hebben gewisseld, m. a. w. zonder dat de Generaal hier en daar zijn stempel daarop zou hebben gedrukt, zekerheid daaromtrent bestaat ongetwijfeld voor hen, die, zooals ik, de ideeën, de opvattingen en den stijl van den Generaal door en door kennen. Inderdaad zijn de door hem zelf geschreven of omgewerkte alinea's duidelijk te onderscheiden. Zoo zijn de blzⁿ. 389—395 zelfs geheel van zijn hand en de Generaal zal dat zeer zeker niet willen ontkennen. Men zou dan ook gevoegelijk kunnen spreken van de brochure Van Heutsz—Van der Weijden.

En nu ziet men 't gebeuren, dat de Generaal *dit gezamenlijk werk*, uitgegeven onder den naam van zijn schoonzoon, *aanbeveelt, daarvoor zelfs propaganda maakt en luide aanprijst als de logische oplossing van het Indisch defensie-vraagstuk, zoo maar zonder meer te aanvaarden door de Regeering en aan de Staten-Generaal voor te leggen*, terwijl hij alvast bij voorbaat de eventueel ongunstige adviezen van den Leger-Commandant, van den Commandant der Zeemacht, van de Direeteuren

van Binnenlandsch Bestuur en Financiën, van de Secretarie en den Raad van Indië brandmerkt, omdat al die adviseerende menschen slechts administratief aangelegde ambtelijke personen zijn, onder wie slechts bij uitzondering een ware bestuurder schuilt; en wie niet onder die rubrieken vallen en de brochure durven attaqueeren heeten reeds bij voorbaat *in naam* Indische deskundigen ¹⁾.

En aan den anderen kant ziet men den Overste Van der Weijden propaganda maken voor zijn schoonvader door dezen — niet inziende, welke zware beschuldiging hij daarmede tegen hem als Gouverneur-Generaal in zake de verdediging van Nederlandsch-Indië uitspreekt — te signaleeren *als den man, die beter dan wien ook, ja beter dan de geheele Staats-Commissie tezamen, van Indië, zijn hulpbronnen en het Indisch defensie-vraagstuk op de hoogte is* ²⁾; en ziet men hem het er op aansturen, dat aan Z.E. de opdracht zal worden gegeven de Indische defensie weer terecht te brengen. ZHEGestr. vergeet echter er bij te voegen, dat de Generaal Van Heutz daartoe de gelegenheid heeft laten voorbijgaan, toen hij nog op de Buitenzorgsche troon zat en toen het zijn plicht was zulks uit zich zelf te doen.

En nadat er dan ook stemmen uit de pers zijn opgegaan, zooals niet lang geleden in de Nieuwe Courant, om geen Commissies meer in het leven te roepen doch zonder meer Generaal Van Heutsz met de hervorming der Indische defensie te belasten, zegt ook deze zelf in de vergadering van den Bond van Vrije Liberalen op 13 Januari j.l. in zijn toen gegeven conclusie: „*Het is wenschelijk dat met de ten uitvoerlegging van dat plan met groote volmacht worde belast één man met nuchter verstand, helder oordeel, groot initiatief en veel durf*

¹⁾ Zie voor dat alles Bijl. I en (of) II.

²⁾ Zie Bijl. III.

„en in wiens zaakkennis algemeen vertrouwen wordt „gesteld”.¹⁾

Dus een Regeerings-Commissaris met een onbeperkte volmacht.

Maar waar reeds in de pers stemmen waren opgegaan *Z.E. zelf* daarmede te belasten, beval daar de Generaal in laatstbedoelde vergadering, geen andere bepaalde persoon daarvoor aanwijzend, feitelijk niet *zich zelf* aan voor die onbeperkte opdracht als Regeerings-Commissaris? De heer Knobel heeft blijkbaar dat dan ook zoo begrepen, door in die vergadering den Generaal Van Heutsz daarvoor aan te wijzen *als den man bij uitnemendheid* (!) en zulks onder levendig applaus en langdurige toejuichingen!

De motie door het Beseuur van den Bond van Vrije Liberalen voorgesteld rept echter over deze aangelegenheid — en m. i. deed het Bestuur daaraan verstandig — geen woord. En dat het den Generaal ernst was, toen hij, den heer Knobel repliceerende, meende te moeten wijzen op zijn leeftijd, is niet aan te nemen, want dan zou hij het niet zoo uitgelokt hebben. Zijne bedoeling lag er duimen dik op; het kon niet duidelijker.

Doet het na al het vorenstaande niet vreemd, ja pijnlijk aan in het verslag der vergadering van 13 Januari te lezen, dat — zie het debat van den heer Knobel, Bijl. I — de rede van den Generaal Van Heutsz had uitgemunt „door vlijmend sarcasme in den goeden zin des woords” en dat door „zijne ironie” was aangetoond, „dat de verschillende Regeeringen t. o. v. Indië misdadig” — zie Bijl. I en II — „hebben gehandeld” (!!)

Als de opmerking van den heer Knobel juist is, zou men dan den oud-Gouverneur-Generaal Van Heutsz niet kunnen verwijten de schuld van zich af en op

¹⁾ Zie Bijl. I en II.

anderen te hebben geworpen, hoewel die anderen zeker niet meer, eerder minder schuld hadden dan hij, als man van het vak? Is dat eerlijk? Is dat oprecht?

Staat men na lezing van de vorige bladzijden niet verbluft den Generaal te hooren durven verkondigen „dat het in 1913 uitgebrachte Rapport der Staatscommissie teleurstellend was” en met een front d'arrain daaraan te hooren toevoegen, „dat sedert weer 3½ jaar verlopen zijn (Bijl. I) en Nederlandsch-Indië weerloozer is dan ooit (Bijl. I en II) te midden van den „geweldigen oorlog, die om ons heen woedt”. (Bijl. II).

Wat er van te zeggen, dat het de Generaal Van Heutsz is, die met betrekking tot de Indische defensie der Regeering durft toevoegen, „dat sedert” — d. i. na de jongste troonrede — „reikhalzend naar Regeeringsdaden werd uitgezien”. (Bijl. I en II).

Wat er van te denken, dat het evenzoo de Generaal Van Heutsz is, die durft beweren, dat „regeeren is met „zaakkennis en vooruitzienden blik creëren, wrochten, „tot stand brengen; dat „daarom de defensie van Indië „thans met den meesten spoed tot stand moet worden „gebracht, want dat de natie het recht heeft dit te eischen „(sic) en *dat een zwak Indië*, zooals het daar ligt dwars „in den grooten verkeersweg tusschen West en Oost, „*door geen der ons omringende grootmachten kan „worden geduld* (sic).” Zie Bijl. I en II.

Staat men niet perplex, dat het diezelfde Generaal is, die den moed heeft een conclusie als de zijne ten gehoor te brengen van de vergadering en daarop te laten volgen: „*Indië's weerloosheid knaagt aan ons „koloniaal bezit; zij moet eindigen. Laten wij eindelijk „aan de beschaafde wereld toonen dat wij daartoe in „staat zijn.*”. (Bijl. I en II).

En spreekt de Generaal behalve daarmede ook niet een veroordeelend vonnis uit over zichzelf, waar hij ten slotte zegt, „dat elke Regeering, die verzuimt zich voor

„te bereiden op een verdediging van het bestaan, de „eer en de rechten van haar land, zwaar zondigt tegen- „over haar volk (sic)”. Zie Bijl. I.

Het was toch immers de Generaal Van Heutsz, die in de jaren 1904—1909 te Buitenzorg zetelde als Gouverneur-Generaal en toen verantwoordelijk was voor de weerbaarheid van Nederlandsch-Indië maar „het weerloozet liet dan ooit.” ?!

Is nu de brochure Van Heutsz—Van der Weijden werkelijk zoo goed en logisch, bevat zij werkelijk een zoo goed, eenvoudig en doeltreffend defensie-plan voor Indië als de Generaal Van Heutsz zelf beweerde in de bovenbedoelde vergadering (Bijl. I en II)?

Volgens mijn meening komt er in die brochure veel goeds voor, waarmee ik volkomen kan instemmen; maar veel daarin en nog wel hoofdpunten zou ik niet gaarne onderschrijven, terwijl — zooals reeds gezegd — de premissen, waarvan de Generaal Van Heutsz en Overste Van der Weijden zijn uitgegaan en ook de conclusiën, waartoe zij zijn gekomen, m.i. onjuist zijn.

Daar mijne brochure slechts ten doel heeft, om de bevoegdheid van den Luitenant-Generaal Van Heutsz in zake de Indische defensie-kwestie te bestrijden en te voorkomen, dat men aan zijne ideeën te veel waarde hecht, zal ik op het vorenstaande voor het oogenblik niet verder ingaan.

Ik zal daarom thans ook niet spreken over hetgeen de oud Gouverneur-Generaal op de vergadering van 13 Januari gezegd heeft over het doel en de samenstelling der vloot, aangezien dat overeenstemt, met hetgeen daarover in de brochure wordt gezegd en waarmee door Overste Van der Weijden, in verband met hetgeen hij elders heeft beweerd, het bewijs wordt geleverd ten aanzien van de vloot met zichzelf in strijd te zijn en niet goed te weten, wat hij eigenlijk zelf wil.

Ik zal mij dan ook nu bepalen tot het volgende:

Er is veel ophef gemaakt van de op 31 Augustus jl. in Indië plaats gehad hebbende defensie-betoogingen. Ook de oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz stelt het in de meer genoemde vergadering voor, alsof duizenden en nog eens duizenden Indiërs ¹⁾ zijn samengestroomd om adheasie te betoonen aan die propaganda.

Wel is waar vergat Z.E. niet eraan toe te voegen, dat niet „alle Inlandsche kringen” ingenomen waren met de invoering van een militie (Bijl. II), maar die „duizenden en nog eens duizenden” wekken toch den indruk, alsof de groote meerderheid der Indische bevolking niets liever wenscht dan de weerbaarmaking van Indië, tot handhaving van het Nederlandsch gezag ten bate van Indië.

Nu weet de Generaal van Heutsz even goed als ik en ieder ander, die in Indië is geweest en een weinig doordenkt, dat voor die betoogingen op verschillende hoofdplaatsen eenige honderden Europeanen — op plaatsen als Batavia, Semarang en Soerabaja wellicht meer — en eenige honderden intellectueel ontwikkelde Indiërs zijn tezamen gekomen en dat de overigen van al die „duizenden en nog eens duizenden” van de bevolking niet veel meer zijn geweest dan „nontonniers”, die amper of in 't geheel niet beseften, waarom het eigenlijk ging, en zijn opgekomen, omdat zij wisten, dat er wat te doen, dat er z.g. „rameh” was, zooals zij ook samenstroomen om te kijken bij races, parades, tentoonstellingen, optochten en dergelijke feestelijke of bijzondere gelegenheden, zonder daaraan zelf rechtstreeks deel te nemen. In Indië is dat mogelijk en zeer gebruikelijk, omdat daar alles geschiedt in open gebouwen of in de open lucht.

De groote massa zal zelfs *na* die betoogingen — door de aanwezige menigte maar half of niet verstaan hebbend, wat er eigenlijk gesproken werd — nog maar ten deele

¹⁾ Ik wil breken met den naam „Inlanders”, omdat de ontwikkelde Javanen en Maleiers aanstoot daaraan nemen.

of in 't geheel niet geweten hebben, wat eigenlijk de quintessence van de geheele kwestie was ¹⁾.

Dat alles kan ook de Generaal van Heutsz weten. Waarom dan in die vergadering van 13 Januari j.l. die misleidende voorstelling, alsof er reuzenbetoogingen ten bate van de Indische defensie hebben plaats gehad en alsof de bevolking thans niets liever wil dan onder de wapenen geroepen te worden, onder de Nederlandsche vaandels?

Natuurlijk om propaganda te maken voor den invoer van den militieplicht voor de inheemsche bevolking, daar die noodig is voor de doorvoering van de defensie-denkbelden van Overste Van der Weijden! Maar is Z. E. dan vergeten, *dat hij de Regeering kort vóór zijn aftreden als Gouverneur-Generaal sterk ontraadde de Indische bevolking den militie-plicht op te leggen?* De toestanden in Indië zijn sedert zijn aftreden, (het laatst van 1909) toch niet zóó veranderd, evenmin het karakter en de geest der bevolking, dat hij zijn geheel gewijzigd standpunt daarmede zou kunnen verklaren. Daarom zijn er slechts twee gevallen denkbaar: óf Z. E. lichtte toenmaals de Regeering verkeerd in, óf hij doet het thans het groote publiek! Doch wat er ook van zij, in elk geval blijkt eruit, dat de denkbeelden van den Generaal Van Heutsz niet zoo onomstootelijk en onaanvechtbaar zijn, zelfs daar waar het zeer principieele kwesties betreft, ook al draagt hij hen met nog zoo'n aplomb en op nog zulk een krachtige en overtuigende wijze voor.

¹⁾ Van meer beteekenis voor de algemeene deelneming acht ik de betooging op Ambon, waarvan melding wordt gemaakt in de Nieuwe Courant van 15 Februari j.l. (Ochtendblad), omdat de Ambonneezen zijn geworden een militair volk, waaronder maar weinig of geen analphabeten voorkomen en omdat deze bevolking daardoor reeds de ontwikkeling eigen is, waarop voor de groote massa op Java nog moet worden aangestuurd. Gelijke toestanden t. d. o. als op Ambon vindt men in Menado.

Of ik zelf dan geen beteekenis hecht aan de betoogingen van 31 Augustus l.l.? Zeer zeker wèl, want die betoogingen hebben in de eerste plaats aan het licht gebracht, dat thans eindelijk ook door de Europeesche bewoners van Indië begrepen en erkend wordt, dat op den ouden voet niet met de Indische defensie kan worden voortgesukkeld; dat zij, het gevaar van nabij gezien hebbende, heeft gebroken met den oud-Nederlandschen koopmans- en sleurgeest en met het oud-Vaderlandsche op-zien-komen spelen; en dat zij eindelijk gaarne wil offeren voor datgene, wat nimmer verwaarloosd had mogen worden. En omdat zij in de tweede plaats hebben bewezen, dat een groot, misschien wel een zeer groot deel van de Javaansche vorsten en van den Javaanschen hoogen adel, waaronder de Regenten, zoomede van de meer ontwikkelden hebben erkend liever Nederland tot heer en meester te behouden, zoolang althans Indië nog niet op eigen beenen kan staan, dan wederom een nieuw gezag te moeten erkennen. En zij zullen daarbij vermoedelijk gedacht hebben aan Japan.

Doch dat onder de intellectueelen der bevolking die gezindheid niet algemeen is en evenmin de geneigdheid om daadwerkelijk deel te nemen aan de verdediging van Indië, is op 31 Augustus j.l. en zelfs vóór en na dien ook vernomen. Evenzoo zijn de bewijzen daarvan te vinden in de Indische persorganen.

Teekenend is het, dat van de vier Indische intellectueelen, die in de vergadering der Indische Krijgsvereeniging op 6 Maart 1916 het woord voerden, er drie waren, welke zich alles behalve enthousiast betoonden voor een Indische militie op Java, en van die drie was het zekere Heer Satiman, bijgevallen door den Heer Sastro Adimedjo, die rondweg verklaarde, dat de Javanen het soldaat-worden als het ergste beschouwen, wat hun „in dit ondermaansche rijk van tranen” kan overkomen (sic). Bovendien was zijn redevoering, ge-

houden in een vergadering van Opper-, Hoofd- en Subalterne Officiëren en gepresideerd door een Generaal, alles behalve een bewijs van gehechtheid aan het Nederlandsch gezag.

Men moet daarom een weinig sceptisch zijn tegenover al die voorstellingen betreffende die z.g. algemeene gezindheid der Indiërs in zake de defensie en den verplichten krijgsdienst. Men leze o.a. hetgeen de Oud-Resident J. E. Jellesma nog schreef in de Nieuwe Courant van 8 Juli a.p.; al is op de logica van het stuk, geciteerd uit de Oetoesan Hindia, wel wat aan te merken, zoo werpt het toch een zeker licht op de zienswijzen onder de Indiërs dienaangaande. Zie Bijl. V.

De voordracht, den 2en Februari j.l. gehouden door den Heer Walbeehm in de Vereeniging Moederland en Koloniën te 's Gravenhage (zie De Nieuwe Courant van 3 Februari), geeft over die stemming nog al te denken. ZEd. sprak zelfs van een ter zake „slecht ingelichte pers”. En wat ik en anderen uit die betoogingen van 31 Augustus j.l. hebben begrepen, zal de oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz met zijn nuchter verstand toch ook wel begrepen hebben?

Op mij maakt het dan ook den indruk, dat, daar Z.E. heeft ingezien dat zonder verplichten krijgsdienst de in de brochure Van Heutsz — Van der Weijden voorgestelde legermacht niet te verkrijgen is — zie ook Bijl. III — à tort et à travers de verplichte militie-dienst ook voor Indiërs erdoor moet.

Intusschen blijft het gewenscht de betoogingen van 31 Augustus j.l. nuchter en kalm op te nemen en ook de vertooning van de deputatie Hinloopen Labberton niet al te zwaar op te nemen. Indië moet verdedigd worden en blijkt daarvoor noodig de invoer van den verplichten krijgsdienst ook voor de Indiërs, in welken vorm dan ook, dan worde die dienst ingevoerd. Nergens wordt de verplichte krijgsdienst — behalve dan in Japan

misschien — als een aangename plicht aangemerkt. Doch men make daarvoor geen propaganda, gebaseerd op verkeerde voorstellingen; die Indische militie-dienst zal, zoo die noodig is, er toch wel komen, in welken vorm ook.

Maar ernstiger wordt die op verkeerde voorstellingen berustende propaganda, wanneer zij tevens moet dienen, om het daarheen te leiden, dat Indië zelf en alleen de kosten zijner defensie betaalt.

Dus Nederland Indië voor zich behouden zonder een cent daarvoor te betalen!!

Is dat niet prachtig? Is dat niet geniaal bedacht? En dat zal wel de grootste bekoring zijn geweest van de brochure Van Heutsz-Van der Weijden en tevens de oorzaak, dat zij zoo'n indruk heeft gemaakt in Nederland; vooral de blz. 388—395.

Wat een massa voordeelen! Het behoud van een pracht-kolonie, een vloot, een leger, een vlootbasis en nog geld toe, in den vorm van dividenden der petroleum-, mijnbouw-, cultuur-, bosch-exploitatie en Joost weet wat voor maatschappijen nog meer, welke al die in de brochure Van Heutsz-Van der Weijden genoemde hulpbronnen op de Buitenbezittingen in en boven den grond zullen gaan exploiteeren, aan het Gouvernement desnoods tot 50 % van de winst zullen verzekeren, maar zelf met de overige 50 % nog gelegenheid zullen hebben prachtige dividenden uit te keeren en hooge tantièmes aan Commissarissen en Directies.

En hoe dan die exploitatie der door die brochure genoemde bronnen moet plaats hebben? De heer Vattier Kraane geeft het in de vergadering van 13 Januari jl. aan. Geen Staats-exploitatie, die werkt te langzaam en te duur, maar een combinatie van Staats- en particulier bedrijf.

En als dan alles gebeurt, zooals de heer Vattier Kraane het voorstelt, „dan zullen”, zoo besluit hij op

roerende wijze, „de blanke en de bruine broeder elkander „beter begrijpen en waardeeren; naast elkander werken „tot ontwikkeling van Indië en zoo noodig te zamen „onze koloniën tegen vreemde indringers verdedigen. „Eerst dan zullen wij met recht kunnen spreken van „een tropisch Nederland.”

Is het niet aandoenlijk mooi zooveel onbaatzuchtigheid? Men krijgt de tranen ervan in de oogen!

Maar zoo snijdt bij de propaganda van den oud-Gouverneur-Generaal Van Heutsz het mes aan twee kanten: *voor Nederland kosteloze defensie van Nederlandsch Indië en tevens prachtwinsten voor het Nederlandsch Groot-kapitaal.*

Is Z. E. tegenwoordig zoowel in dienst van Mars als in dienst van Mercurius?

De Generaal Van Heutsz is een man, die zeer goedhartig en edelmoedig is voor zijn naaste omgeving, zijn vrienden en vereerders; rancuneus en onmeedoogend ten aanzien van zijn tegenstanders en zijn vijanden, cynisch ten opzichte van al hetgeen daar buiten staat, de groote massa.

Datzelfde cynisme bracht hem op het idee Indië de Indische defensie te laten betalen en Nederland geen cent. Men leze daarover de brochure blz. 389—395.

Waarom zouden b. v. de uitvoer-producten tabak, suiker, thee, rubber e. d. niet of niet nog meer kunnen belast worden, waarom moeten de groote door Europeesche maatschappijen gedreven cultures niet of niet nog hooger, de volks-cultuur coprah wèl voor de uitvoerrechten worden aangeslagen; waarom moet de invoer van rijst, nota bene het volksvoedsel, wèl worden belast, terwijl de zooeven genoemde producten van de met Europeesch kapitaal gedreven cultures niet of belachelijk gering worden bezwaard, zoo gering zelfs dat in 1910 op een totalen uitvoer van 309.434.000 gulden niet meer dan 2.452.000 gulden aan uitvoerrechten werden

geheven?! Kunnen met het oog op de concurrentie op de wereldmarkt de dividenden, zoomede de tantièmes van Directeuren en Commissarissen niet wat minder? De generaal stond blijkbaar in dienst van Mercurius, toen hij die bladzijden schreef!

En het zou slechts een praatje zijn, dat de inlander zoo zwaar belast is? Ja, want — zoo zegt de brochure Van Heutsz-Van der Weijden — de Heer Lulofs beweert het in het Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur in zijn opstel: „De verdediging van Indië in „verband met de draagkracht der inlandsche bevolking” en uit dat opstel blijkt, dat — let wel — tegenwoordig *zelfs menig inlander* minder zwaar belast is dan de Europeaan of de vreemde Oosterling. Daaruit volgt toch, zou ik zoo zeggen, dat ook de Heer Lulofs eigenlijk erkent, dat er nog *vele inlanders* staan tegen over dien „*menig inlander*”, die wél zwaarder belast zijn dan de Europeaan of vreemde Oosterling. Bovendien is het geen praatje, want ook mij werd dat in Indië medegedeeld en voorgerekend door een bij uitnemendheid deskundig hoogstaand persoon en de opdracht aan het Lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, den Heer Liefrinck zal dan ook, n'en déplaise den oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz, wel haar goede reden hebben. En toch weet deze desnietteenstaande „het „middel om de Staatsinkomsten op voor de bevolking „billijke wijze *aanzienlijk* (!) te verhoogen” (sic), zooals de Overste Van der Weijden het in de vergadering van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap op 9 Januari 1914 het uitdrukt (Bijl. III).

Na in die vergadering gezegd te hebben, dat de oud Gouverneur-Generaal er niet aan twijfelt, dat Nederlandsch-Indië in staat is zich de weelde van een krachtige, goed bemande vloot met al wat daarbij behoort en van een sterk goed georganiseerd leger te veroorloven en beide te onderhouden, zonder dat de ingezetenen, Euro-

peesche zoomin als Inlandsche, te zwaar belast worden — alsof de Indiërs niet reeds zwaar genoeg belast zijn — laat de Heer Van der Weijden erop volgen: „Indië zal „zich gaarne de daarvoor noodige uitgaven getroosten „om Nederlandsch te blijven. *Het zal het toejuichen* ¹⁾, „als het in staat wordt gesteld om op eigen naam en „voor eigen rekening eene leening te sluiten, want geene „leening kan op dit oogenblik voor een meer produc- „tief werk gesloten worden dan voor het in stand blijven „van het Nederlandsch gezag.”

Het zal het toejuichen en aan de selamatan's zal geen eind komen!

Dus de vloot en het leger beide voor rekening van Indië, omdat het ook het belang van Indië is, dat Nederland ginds heer en meester blijft en omdat Indië dat voorrecht *kan* en dus ook *moet* betalen.

Zeker, ook ik erken, dat Indië er een overwegend belang bij heeft niet van meester te verwisselen, althans wanneer die nieuwe Japan of Duitschland zou zijn, omdat het dan opnieuw veel of misschien nog erger dan het thans reeds lang achter den rug heeft, zou moeten doormaken. Doch of die verwisseling wel zoo heel erg voor Indië zou zijn, wanneer b.v. Engeland of Amerika voor Nederland in de plaats zou komen, dat zou, zonder ook ons eigen bestuur te willen declineeren, nog te bezien staan. Wanneer men de uitkomsten dier twee Mogendheden in haar koloniën nagaat, zou dat wellicht medevallen. Wat heeft Amerika o.a. niet in een paar decennia op de Philippijnen tot stand weten te brengen? Is de inheemsche bevolking in de Engelsche koloniën er zoo slecht aan toe? Ik meen van niet.

Het zooeven aangevoerde kan dus geen motief zijn om Indië alleen de kosten der defensie te laten dragen. Want hoe het ook zij, een feit is het, dat als Indië er

¹⁾ De cursiveering is van mij.

groot belang bij mocht hebben, dat het tot aan zijn staatkundige zelfstandigheid, die eenmaal — zij het ook geleidelijk — *moet en zal* komen, aan Nederland blijve, *omgekeerd voor Nederland het behoud zijner koloniën nog veel gewichtiger is*. Immers zonder koloniën vervalt Nederland tot een kleinen, weinig beteekenenden Staat, waarvan op den duur de politieke en economische zelfstandigheid ernstig in de verdrukking zouden komen.

Daarom is het billijk en vanzelf sprekend, dat en Nederland en Indië samen de kosten voor de defensie van Indië betalen en wel in een billijke verhouding. Daarvoor een oplossing te vinden is mogelijk, als men maar wil.

De door den oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz bedoelde nieuwe bronnen van inkomsten behooren in de eerste plaats voor de verdere ontwikkeling en de welvaart van Indië en voor niet meer dan noodig is, d.i. voor niet meer dan Indië's aandeel zal bedragen, ten behoeve der defensie te worden aangewend.

Ik weet zeer goed, dat zoodanige regeling het vuur en den ijver, thans in Nederland voor Indië's defensie opgewekt, aanmerkelijk zal bekoelen, doch te handelen op de wijze als de brochure Van Heutsz-Van der Weijden voorstelt, zou *immoreel* zijn.

Nederland moet een deel van de kosten voor het behoud zijner koloniën dragen; zulks geheel door de koloniën te laten doen zou wat al te Nederlandsch zijn.

Het mankeert er nog maar aan, dat de Generaal Van Heutsz als billijk zou hebben voorgesteld, Indië ook nog de kosten van de Nederlandsche Oorlogs- en Marine-begrooting te laten betalen, omdat Indië er belang bij heeft, dat Nederland voor Indië bewaard blijve.

Ik hoop in vorenstaande bladzijden te hebben aange-
toond, dat, alhoewel de brochure van Luitenant-Kolonel

Van der Weijden is geschreven in samenwerking met zijn schoonvader, den Oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz, en alhoewel deze thans voor diezelfde brochure een krachtige propaganda maakt, zulks op zichzelf geen meerdere waarde geeft aan de defensie-voorstellen van dien Hoofd-Officier, welke voorstellen zooals later door mij zal worden uiteengezet¹⁾, ook niet kunnen leiden tot hetgeen Z. H. E. Gestr. zich in zijn geschrift voorstelt.

Ik hoop ook in vorenstaande bladzijden te hebben aangetoond, dat de verwezenlijking van het denkbeeld om den Generaal van Heutsz als buitengewoon Regeerings-Commissaris naar Indië te zenden, met een uitgebreide volmacht tot het reorganiseeren van het Indisch defensie-stelsel, niet kan worden geacht in het belang van Nederland en Nederlandsch-Indië te zijn.

NASCHRIFT.

Na het schrijven van de vorenstaande bladzijden kwam mij in handen het Handelsblad van Zondag 18 Februari jl., waarin het verslag over de rede van den oud Gouverneur-Generaal van Heutsz in de vergadering van de Industriele Club van den 17^{en} dezer en over het blijkbaar gebruikelijk wordend, zoetklinkend slot-accompagnement van den Heer Vattier Kraane, ditmaal veelzeggend betiteld als: „De verhooging der economische „ontwikkeling van Nederlandsch-Indië in verband met „zijn defensie.” Het tweesnijdend mes!

¹⁾ Tenzij een ander mij daarin op afdoende wijze voor mocht zijn, wat ik hoop, omdat, zooals reeds gezegd, het schrijven van zoo'n brochure hier in het buitenland zijn moeilijkheden oplevert, bijv. het raadplegen van bronnen voor sommige gegevens. Ik hoop daarom, dat Overste Merens, die zooals ik dezer dagen in de Nieuwe Courant las, den 23en Februari een voordracht in de Vereeniging tot Beoefening van de Krijgswetenschap zou houden, daarin op afdoende wijze geslaagd is en mij aldus van die taak zal ontheven hebben.

Na al het vorenstaande citeer ik uit de rede van den Generaal Van Heutsz slechts de volgende alinea's (Zie Bijl. VI):

1°. Wij moeten, wij kunnen en wij zullen den geheelen Archipel verdedigen en met groote kans op succes verdedigen, indien leger en vloot maar worden samengesteld in den geest door Overste V. d. Weijden aangegeven en het bevel in bekwame handen komt.

2°. Weet men thans zelfs achter de Ministerstafel nog niet, dat in Indië alles mogelijk is, mits het bestuur over en in de koloniën maar in bekwame handen wordt gelegd, zoowel bestuur als legeraanvoering in handen is van mannen met zaakkennis en klare koppen.

3°. Het is droevig, ja, hemeltergend, dat spr. thans in Februari 1917 hier nog op deze wijze heeft moeten spreken over de defensie van Nederlandsch-Indië.

4°. Het is beschamend, dat zelfs thans in dezen verschrikkelijken en voor een kleine natie met groote schitterende koloniën, op verren afstand, hoogst gevaarlijken tijd, na al hetgeen men sedert medio 1914 heeft zien gebeuren, nog tweestrijd mogelijk is over de wijze, waarop men dat schoone, drie honderd jaren onder ons bestuur staande land tegen aanranding moet beveiligen.

Lezer, ik wreef mij de oogen uit, toen ik de vier vorenstaande alinea's las. Ja zeker, de oud Gouverneur-Generaal Van Heutsz is een man met grooten durf, want hij had de hardiësse, *en dat nog wel hij*, met zulke woorden openlijk de Regeering te attaqueeren. En weer vroeg ik mij naar aanleiding van die vier alinea's af:

Het was toch immers de Generaal Van Heutsz, die in de jaren 1904—1909 te Buitenzorg zetelde als Gouverneur-Generaal en toen verantwoordelijk was voor de

weerbaarheid van Nederlandsch-Indië maar „het weerloozers liet dan ooit” ?!

En in die vergadering zaten de corypheeën uit onze financieele en handelskringen en beaamden blijkbaar Z.E.'s rede, for the speech was cheered to the echo.

Maar die Heeren zijn leeken op defensie-gebied en wisten niet wat zij toejuichten!

5°. Het is niet waar, dat — zooals de Minister zegt — het leger niet zou zijn op te voeren tot zoodanige sterkte, dat het den vijand overal in den archipel, althans overal waar dit noodig mocht zijn en het de moeite loont, een landing kan beletten of den gelanden vijand de vermeestering van verschillende ver uiteen gelegen gebiedsdeelen kan beletten.

En dat alles wil de Generaal Van Heutsz doen met de vloot en het leger van Overste Van der Weijden. Deze alinea en die sub 1° zijn een bevestiging van hetgeen ik reeds in de vorige bladzijden betoogd heb, n.l. dat Z.E. op defensie-gebied onbevoegd is om daarop een standpunt in te nemen, als hij zich durft aanmatigen na het fiasco, dat hij dienaangaande als Gouverneur-Generaal heeft gemaakt.

Het komt bij het vaststellen van een defensie-stelsel niet alleen aan op „een klaren kop” doch op een klaren kop met de noodige wetenschappelijke kennis ter zake, anders ontaarden al die beschouwingen in een „kling, klang, klung” of onvruchtbare blague, die, als zij vruchtbaar zou worden, hoogst gevaarlijk zou zijn.

Het publiek schijnt blijkens de vergaderingen van 13 Januari j.l. van den Bond van Vrije Liberalen en van 17 Februari d.a.v. van de Industriele Club zich spoedig te laten imponeeren en suggereeren door 's Generaals krachtige taal. Maar die krachtige taal berustte op verkeerde premissen en was daardoor op vele punten waar, maar op vele en juist de voornaamste punten niet.

Wat Z.E. o. a. in de 5e geciteerde alinea beweert mogelijk te zijn met het leger en de vloot van Overste Van der Weijden is *grootspraak, humbug*. Dat zou nog niet mogelijk zijn met een leger 10-maal zoo groot, zelfs al bepaalde men zich tot de vier groote Soenda-eilanden en al stond de Generaal Van Heutsz zelf aan het hoofd. Wat hij in die alinea beweert, is niet alleen onmogelijk doch ook niet noodig, omdat het niet vereischt wordt.

En hier kom ik weer op het chapitre, dat en Generaal Van Heutsz en Overste Van der Wijeden in hun gemeenschappelijke brochure, nu weer door de eerste zelf zoo warm geprezen in de Industriele Club, van een geheel verkeerd standpunt zijn uitgegaan. Doch daarop hoop ik, zooals gezegd, in een tweede brochure terug te komen, tenzij een ander intusschen er in zal slagen de brochure Van Heutsz-Van der Weijden afdoende te weerleggen.

Met den wensch van den waarn. Voorzitter van de Industriele Club op 17 Februari j.l. stem ik in, dat als het noodig mocht zijn Indië te verdedigen, er een Van Heutsz zal zijn om de verdediging te leiden, maar dan een Van Heutsz, die voor die taak beter berekend en ter zake onderlegd zal wezen, dan de oud-Gouverneur-Generaal Van Heutsz heeft getoond te zijn, toen hij nog te Buitenzorg zetelde.

Het zou dan ook, volgens mijn innige overtuiging, waar deze toenmaals zoo te kort is geschoten in de defensie van Nederlandsch-Indië, onverantwoordelijk zijn die gewichtige aangelegenheid nogmaals aan hem op te dragen en aan hem toe te vertrouwen.

Het is in het belang dier defensie zelfs gewenscht, dat aan die in omvang toenemende propaganda van den Generaal Van Heutsz een eind kome. Z.E. sticht daarmee slechts verwarring en deze zou tot onheil kunnen leiden.

BIJLAGE I.

*Overgenomen uit de Nieuwe Courant van
13 en 14 Januari 1917.*

BOND VAN VRIJE LIBERALEN.

(Van onzen verslaggever).

Amsterdam, 13 Januari.

In een der zalen van Parkzicht aan de Stadhouderskade hield de Bond van Vrije Liberalen heden een buitengewone vergadering, in de eerste plaats ter bespreking van de verdediging van Ned. Oost-Indië, in te leiden door den luitenant-generaal J. B. van Heutsz, oud-gouverneur-generaal van Nederl. Oost-Indië.

Het woord was daarna aan den oud-gouverneur-generaal Van Heutsz, die het onderwerp inleidde: De verdediging van Ned. Oost-Indië.

De heer Van Heutsz begon met een woord van hulde aan de nagedachtenis van mr. M. Tydeman Jr.

Dan wees spr. er op, dat het gewichtige vraagstuk van de verdediging van Indië sedert het herstel van het Nederlandsch gezag in den Archipel in 1816, nu 100 jaar geleden, nagenoeg onafgebroken aan de orde is geweest, vele legercommandanten en vlootvoogden hebben er menigen slaapeloozen nacht aan besteed, maar nimmer is een plan van verdediging en samenstelling van een leger en vloot tot stand gekomen, waarmede met vertrouwen een aanval van een buitenlandschen vijand kon worden tegemoet gezien.

In den breede ging spr. de geschiedenis van het vraagstuk na en herinnerde aan de staatscommissie, die in 1913 een teleurstellend rapport uitbracht.

Sedert zijn thans weder 3½ jaar verlopen en is Nederlandsch-Indië, zooals overste Van der Weijden zeide in zijn studie, getiteld „Weerplicht voor Inlanders en samenstelling van de weermacht in Nederlandsch-Indië”, weerloozier dan ooit.

Wij zijn thans 1917 ingetreden en nog altijd is een beslissing niet genomen.

Deze weerloosheid heeft Indië zelf, zooals wij allen weten, zoowel in de Inlandsche als in de Europeesche kringen ten slotte dermate verdrotten, dat op Koninginnedag 1916 duizenden en nog eens duizenden zijn te saam gestroomd om daartegen een luid protest te doen hooren en bij de Nederlandsche regeering aan te dringen op snel en krachtig handelen.

Uit de jongste troonrede bij de opening van de Staten-Generaal in 1916 kennen wij allen de koninklijke *woorden*, gesproken als antwoord op het adres betreffende het weerbaar maken van Indië.

Sedert zagen wij reikhalzend uit naar de *Regeeringsdaden*. Een krachtige daad in de juiste richting is der Regeering gemakkelijk gemaakt door het in groote trekken aangegeven plan van den heer Van der Weijden. De *beginselen* daarin neergelegd zijn logisch. Het is bovendien een minimum-plan; voorkomt dus tijdverlies over ellenlange behandeling der vraag: of het niet wat minder en wat goedkooper kan.

Uiteraard is bij de invoering van dat plan een meer gedetailleerde uitwerking noodzakelijk, maar dat is de taak van de Regeering in Indië, voorgelicht door den samensteller van het plan en de verschillende daarbij betrokken autoriteiten.

Hoofdzaak, het thans allereerst, ja eenig noodige is, dat het plan worde aanvaard.

Het Indische legerbestuur zal ongetwijfeld de kaderquaestie als een onoverkomelijk bezwaar te berde brengen tegen de invoering van het plan Van der Weijden, daarbij — als vanouds — de waarde van het Inlandsche element te laag stellende en daardoor te veel Europeesch kader noodzakelijk achtende.

Met de interessante studie van den heer Van der Weijden zal het gaan in Indië, of zal het reeds gegaan zijn als met de Atjeh-brochure van spr. En van de zijde van het legerbestuur, en van de zijde van den commandant der zeemacht, wat het militaire gedeelte betreft, en van de zijde der directeuren van civiele departementen, wat de te scheppen bronnen van inkomst aangaat, zullen de noodige bezwaren er tegen zijn ingebracht; de Raad van Indië zal in een keurig gesteld stuk die bezwaren nog hebben aangedikt en ook de Secretarie zal zich niet onbetuigd hebben gelaten. Het geheele plan zal oppervlakkig en niet uitvoerbaar heeten. Maar al die adviseerende menschen zijn of slechts administratief gevormde of ambtelijke personen, onder wie slechts bij uitzondering een

ware bestuurder schuilt. Tegen die adviezen, bezwaren en afbrekende critiek in, moet ten slotte de Gouverneur-Generaal, die wel van nature een bestuurder behoort te zijn, stoutweg durven zeggen: Ik aanvaard het plan en wil het ingevoerd zien.

Regeeren is met zaakkennis en vooruitziende blik creëren, wrochten, tot stand brengen.

De defensie van Indië moet thans met den meesten spoed worden tot stand gebracht en de weermacht zoodanig worden georganiseerd, dat wij in den kortst mogelijken tijd in staat zijn iederen aanval van buiten, zoowel ter zee als te land, met kracht te weerstaan.

De natie heeft recht dat te eischen en mag zich niet laten afschepen met de bewering, dat wij door de omstandigheden zijn lamgeslagen. Dat is niet zoo!

Wat Engeland, Japan en andere naties gedurende den oorlog konden doen, kunnen wij ook. Als wij maar willen aanpakken en gebruiken wat de Indische bodem ons biedt. Hetgeen van buiten noodig is, is voor geld te koopen. Het plan van den heer Van der Weijden is goed en is uitvoerbaar. Aan de ministers van Koloniën en Marine dus om kort en zakelijk dat plan aan de Staten-Generaal voor te leggen en c.q. te verdedigen als door hen in onderling overleg aanvaard; het daarna in een kon. besluit te doen vaststellen en de uitvoering op te dragen aan den Gouverneur-Generaal in Nederlandsch-Indië, zoo noodig voorgelicht en gesteund door een zaakkundige, krachtige persoonlijkheid.

De tijd van talmen, afwachten, adviseeren en bezwaren maken is voorbij. Niet als in vorige eenwen — als in de 17e, 18e en de eerste helft van de 19e eeuw — mag worden voortgeleefd in de hoop, dat, als er gevaar dreigt of onverwacht een oorlog uitbreekt, er in Nederland steeds Prinsen van Oranje zullen zijn om het leger aan te voeren en te elfder ure den toestand nog te redden.

En voor Indië zal niet altijd een J. P. Coen of een Daendels klaar staan.

Onze positie in Azië is politiek en strategisch een zóódanige, dat een te water en te land in verdedigbaren staat gebracht Indië krachtig met eigen middelen en dus niet steunend op bondgenooten, door allen zal worden ontzien en te vriend gehouden; een zwak Indië daarentegen, zooals het daar ligt dwars in den grooten verkeersweg tusschen

West en Oost, door geen der ons omringende grootmachten kan worden geduld.

Het tijdstip, dat het voor die machten onmogelijk wordt een zwak Indië langer te dulden, nadert met rassche schreden en daarom mag geen enkel oogenblik meer ongebruikt verloren gaan.

Daarna betoogde spr., dat het vlootplan van den minister van Marine absoluut onvoldoende is. Er zullen meer duikbooten met toebehooren en meer verkenningskruisers moeten worden gebouwd.

In het vlootschema mag het woordje „voorloopig” niet worden aangenomen als bedoeld in den geest van „later zullen daaraan nog meer duikbooten worden toegevoegd.”

In allereerste plaats moet dadelijk aangeschaft worden hetgeen strikt noodzakelijk is, dat zijn de duikbooten met al hetgeen daarbij behoort, tot bevestiging en versterking van de steunpunten, enz., enz. Dit is 22 miljoen 's-jaars — zie Memorie minister — voor Indië waard, zelfs veel meer, maar zoolang het strikt noodzakelijke er niet is, en zelfs nadat het strikt noodzakelijke er is, mag van een klein aantal dure en direct in een schuilplaats weg te kruipen slagschepen geen sprake zijn. Ook voor handhaving der neutraliteit heeft Indië geen slagschepen nodig. De 7000 ton kruisers zijn buiten de rayons der duikbooten meer dan voldoende. Indië laten meebetalen aan een klein eskader slagschepen zou onverantwoordelijk handelen zijn. Wij hopen thans allen op den zoo noodzakelijken vrede. Mocht deze onverhoopt niet tot stand komen, dan wenscht spr. toch den voorstanders van een kleine slagvloot niet toe, dat in een Duitschen duikbooten-oorlog à outrance het ontzettende vermogen van goed ingerichte duikbooten zal worden bewezen. Men zou verschrikkelijke dingen beleven. Voor ons, die de sterkste slagvloot niet kunnen hebben en deze, al kon het, alleen zouden behoeven om niet — als thans — voor het verkeer over zee (van rechten op open zee spreekt spr. al lang niet meer) geheel afhankelijk te zijn van de willekeur van den sterkere, is daarom noodzakelijk: een krachtig goed georganiseerd en goed geoutilleerd leger, gerecruteerd uit de kinderen des lands, volgens het stelsel dienstplicht voor allen met kaderplicht voor de intellectueelen en een krachtige en doelmatig georganiseerde duikbooten- en torpedovloot, mede grootendeels met Indische onderdanen bemand, een en ander gegrondvest op een eenvoudig, doel-

treffend in elkander gezet defensie-plan, in den geest door den heer Van der Weijden als *minimum* aangegeven.

Spreker concludeert.

a. Indië, in den Indischen Oceaan gelegen tusschen de groote rijken China en Japan eenerzijds, Engeland met Australië en Amerika anderzijds, neemt strategisch een zeer bijzondere positie in en wel een zoodanige positie, dat het krachtig weerbaar moet zijn, wil het in de toekomst geëerbiedigd en ontzien worden.

Blijft Indië weerloos, zooals thans, dan valt het onvoorwaardelijk ten prooi aan een der sterkere machten.

b. Indië moet daarom in ons eigen waarachtig belang, zoomede in het belang van de sedert drie eeuwen aan onze hoede en zorg toevertrouwde bevolkingen van den Indischen Archipel, met den meesten spoed krachtig weerbaar worden gemaakt, zoowel te land als ter zee naar logische beginselen, zooals o. a. in de brochure Van der Weijden ontwikkeld.

c. Met zaakkennis en energie moeten onverwijld de talrijke hulpbronnen van Indië in exploitatie worden genomen of tot hoogere ontwikkeling worden gebracht en aldus nieuwe bronnen van inkomst worden in het leven geroepen opdat, zonder overmatige belasting van de bevolking de groote kosten aan de weerbaarmaking verbonden, kunnen worden bestreden.

d. Bij de ministers van Koloniën en Marine behoort met klem op zeer besliste wijze te worden aangedrongen op onverwijld handelen in den aangegeven geest, door het — als in 1892 — doen vaststellen van een rationeel defensieplan.

e. Het is wenschelijk, dat met de ten uitvoerlegging van dat plan met groote volmacht worde belast één man met nuchter verstand, helder oordeel, groot initiatief en veel durf en in wiens zaakkennis algemeen vertrouwen wordt gesteld.

In 1892 schreef spr. zijn Atjeh-brochure onder het motto:

„De Atjeh-oorlog knaagt aan ons koloniaal bezit: hij moet eindigen. Laten wij eindelijk aan de beschaafde wereld toonen, dat wij daartoe in staat zijn.”

Nu zegt spr.:

„Indië's weerloosheid knaagt aan ons koloniaal bezit: zij moet eindigen. Laten wij eindelijk aan de beschaafde wereld toonen, dat wij daartoe in staat zijn.”

Spr. eindigt met een wijze, ernstige les van een der grootste, hedendaagsche legeraanvoerders. Hij zeide:

„Elk practisch middel, dat ten doel heeft om de oorlogen zeldzamer te maken door een beroep op het verstand te

stellen in de plaats van een beroep op de wapenen, behoort met sympathie te worden begroet en gesteund. Doch elke Regeering, die zich daardoor laat in slaap wiegen in een gevoel van volkomen veiligheid, die zich verlaat op pacifistische ideeën van den eeuwigen vrede op aarde, en verzuimt zich voor te bereiden op een verdediging van het bestaan, de eer en de rechten van haar land, zondigt zwaar tegen haar volk."

Ter aanvulling van dit overzicht van inleiders rede, dient nog vermeld te worden, dat de spr. met instemming getuigde van den steun door mr. Plomp van Duiveland in den Bond en in De Nieuwe Courant verleend aan het streven tot weerbaarmaking van Indië. (Applaus).

Ook bracht spr. hulde aan prof. Visser van IJzendoorn voor hetgeen deze onlangs in de Tweede Kamer over de verdediging van Indië gezegd heeft.

Op de rede van den heer van Heutsz volgde een langdurig krachtig applaus.

De Voorzitter deelde, na dankzegging aan de inleiders, mede, dat, in overleg met dezen door het bestuur eenige conclusies geformuleerd waren tot eene staatkundige paragraaf. Daarin spreekt de Bond uit:

1e. dat de weermacht in Indië onverwijld moet worden opgevoerd tot zoodanig peil, dat zij in staat is de verdedigingstaak te vervullen;

2e. dat uitbreiding van de vloot noodzakelijk is en inmiddels, zoodra mogelijk, tot aanmaak van klein materiaal moet worden overgegaan;

3e. dat ten spoedigste een landleger van voldoende sterkte moet worden gevormd door invoering van weerplicht van den inlander en

4e. dat Indië in staat is de kosten van dit landleger zelf te dragen.

Hierna werd gepauzeerd.

Hierna volgde de gedachtenwisseling over de verdediging van Indië, welk onderwerp ingeleid was door den oud-gouverneur-generaal Van Heutsz, omtrent welk onderwerp het bestuur de volgende concept-paragraaf had voorgesteld:

De Bond van Vrije Liberalen,
overwegende:

dat het belang van Ned. O.-Indië zoowel als dat van

het moederland vorderen, dat deze Kolonie door een voldoende weermacht tegen buitenlandsche vijanden worde beschermd;

voorts dat Indië geleidelijk moet worden ontwikkeld tot een zich zelf besturende en dus ook zich zelf verdedigende Kolonie;

sprekt het volgende als zijn meening uit:

1°. De weermacht van Indië moet onverwijld tot zoodanig peil worden opgevoerd, dat zij in staat is die taak van verdediging te vervullen;

2°. uitbreiding van de vloot is noodzakelijk, en zoodra mogelijk, zelfs voordat een plan van uitbreiding is vastgesteld, moet tot aanmaak van klein materieel worden overgegaan;

3°. binnen den kortst mogelijken tijd moet een landleger van voldoende sterkte worden gevormd, door invoering van weerplicht van den inlander;

4°. Indië is in staat de kosten van dit landleger zelf te dragen.

De heer C. G. Vattier Kraane, van wiens rede wij bereids melding maakten ¹⁾ was de eerste spreker, na hem volgde de heer Fabius, oud-zeeofficier, uit Breda.

Deze betoogde, dat halve maatregelen tot niets zullen leiden. De tot dusver uitgegeven millioenen hebben ons geen stap nader gebracht tot de verzekering van het behoud van Indië. Gevraagd dient te worden: wat moeten wij verdedigen, wat hebben wij daartoe noodig, wat zal het kosten.

Geheel Indië moet verdedigd worden, niet alleen Java. Anders zal een vijand eerst het overige Indië in bezit nemen en van daaruit Java veroveren. Men beschikt daartoe over uitnemende, natuurlijke baaien.

Noodig is naast een sterk leger een krachtige vloot met veel transportmiddelen. Spr. zal zich tot de vloot bepalen. Daartoe zal men ook de inlandsche bevolking moeten toelaten en een eerste vereischte daarvoor is dat de inlanders Nederlandsch gaan leeren.

Wat de samenstelling der vloot betreft, men zal zich nooit mogen bepalen tot alleen groote of alleen kleine schepen, ook niet tot uitsluitend onderzeebooten.

¹⁾ Kwam niet voor in het verslag.

Eerst dient te worden vastgesteld hoeveel schepen en van welke soort men noodig heeft, daarna moet tot aanbouw in eens worden overgegaan. Spr. voelt niets voor schepen waarbij alle aandacht is besteed aan de snelheid ten koste van de bewapening. Na den aanbouw der vloot mag men niet stilstaan, maar moeten onmiddellijk gelden voor aanvulling aangevraagd worden.

Begint men maar met den aanbouw, dan volgt de oplossing der andere moeilijkheden, werven enz., vanzelf. Voor de opleiding der officieren wil spr. tot het vroegere stelsel terugkeeren. Reorganisatie van het geheele marinepersoneel is voorts dringend noodig, waarbij heel veel veranderd zal moeten worden.

Op de kostenvraag kan nu geen antwoord gegeven worden, eerst moet omtrent samenstelling van leger en vloot beslist worden. Het geld moet er komen, hoe dan ook, anders is het maar beter van de verdediging van Ned.-Indië af te zien.

In het uiterste geval, indien het geld niet anders te verkrijgen ware, zou men een deel van onze West, of deze geheel, kunnen verkoopen (protesten uit de vergadering). Beter dan zoowel West- als Oost-Indië te verliezen. Maar we moeten geen duimbreed gronds verliezen, het geld moet er komen.

Het Tweede-Kamerlid de heer Knobel heeft met belangstelling de rede van den heer Van Heutsz gehoord, uitmuntend door vlijmend sarcasme, in den goeden zin des woords. Zijn ironie toonde aan dat de verschillende regeeringen ten opzichte van Indië misdadig hebben gehandeld (*instemming*).

Ons Indië ligt centraal als economisch en als politiek-strategisch punt. De lijdensgeschiedenis trof te meer omdat het niet gelukt is, ons volk het bewustzijn bij te brengen, dat wij met ons koloniaal bezit — óók de West — staan of vallen (*applaus*). De Bond verdient dank in haar streven om dat bewustzijn meer te doen doordringen.

Spr.'s indruk gedurende zijn lezingen in ons land over Indië gehouden, verkregen, is dat men in de groote steden iets van onze koloniën afweet, maar op het platteland niet veel meer dan dat het er warm en ongezond is, wat onjuist is.

Stelt de tegenwoordige minister van Koloniën zich tevreden met een maatregel tot het opleggen van militieplicht aan Europeanen in Indië, dan komt dat mede voor de verantwoording van ons volk. Indië is in elk opzicht goed be-

stuurd, en de vergelijking met andere koloniseerende mogendheden kunnen wij doorstaan, wat ook door anderen erkend is, gisteravond nog door een Fransch deskundige, naar spr. in de *Nieuwe Courant* las.

Maar ten aanzien van de verdediging liet men in vollen omvang het *laissez faire* volgen. Dat moet veranderen.

Voorts waarschuwt spr. voor een groot gevaar. Men neme geen genoegen met de benoeming van een commissie voor de verdediging van Indië. Daar hebben we genoeg van (*applaus*). We vragen nu daden van den minister. Met den Indischen Volksraad is men te dezen aanzien op den goeden weg.

Betoogd is dat onze vloot vóór de landmacht moet gaan; spr. wil dat niet tegenspreken, maar bij verwaarloozing van het landleger is men totaal aan den vijand overgeleverd bij vernietiging van de vloot. Bij het omgekeerde is dat niet het geval; bij een tamelijk sterke vloot kan men met een krachtig leger veel doen. Zorg dus in de eerste plaats voor het leger. (*Applaus*).

De toestand is nu zóó precair, dat men door beraadslagingen niet geholpen wordt, noodig is een man en die is gevonden, het is generaal Van Heutsz. (*Levendig applaus*).

De admiraal Hecking Colenbrander wenscht te spreken naar aanleiding van hetgeen kolonel Fabius gezegd heeft.

Vooraf wijst spr. erop, dat twee quaesties steeds alle plannen belemmerd hebben: wie zal het betalen, Nederland of Indië en wie zal het beheer hebben de minister van Koloniën of die van Marine.

De quaestie der kostenverdeeling is voor een groot deel van de baan; Indië moet daartoe bijdragen is vrij algemeen de conclusie.

Het beheer der weermacht in Ned.-Indië moet in één hand komen.

Inzake de samenstelling der vloot staat men voor de volgende keuze:

De vloot een eerste linie van defensie, welke krachtig is, al of niet in samenwerking met bondgenooten. De minister van Marine stelt zich op het standpunt dat er bondgenooten zullen zijn. Doch spr. meent dat men daarmee absoluut op den verkeerden weg is. Daarop mag niet gerekend worden. Wij moeten voor de organisatie onzer vloot op eigen beenen staan. (*Applaus*). Maar wat moeten wij dan hebben? Aan de ongelijksoortigheid van de vloot is een groot voordeel

gebonden. De groote naties hebben allemaal een harmonisch ontwikkelde vloot, welke voor algemeene doelen dient, voor de verdediging en voor den aanval ver van honk. Een klein-materieel vloot elimineert alle groote schepen, welke ook niet aangewend zullen worden voor den aanval tegen een klein-materieel-vloot. Engeland doet het niet en durft het niet, getuige ook een uitlating van admiraal Jellicoe, in de *N. Ct.* opgenomen. Met een klein-materieel-vloot heeft men de zekerheid dat de aanvaller zulk een vloot daartegen moet stellen, doch daarop is zijn organisatie niet gebaseerd.

Voor zulk een klein-materieel-vloot hebben wij de middelen en de bemanning.

Men moet steeds zoeken naar ongelijksoortigheid van verdedigings- en aanvalsmiddelen en spr. is het dus niet eens met kolonel Fabius. De harmonisch ontwikkelde vloot beteekent voor ons: van alles te weinig. Deze oorlog heeft duidelijk bewezen dat groote schepen het doel niet kunnen bereiken.

Spr. is er dus positief voor alle krachten in de eerste plaats aan te wenden voor een klein-materieel-vloot, waarbij de onderzeeboot een overwegenden factor moet vormen. En dat moet onverwijld gebeuren, zoodat spr. zich verenigt met de desbetreffende conclusie.

Van een klein-materieel-vloot is niet te verwachten, dat zij onder alle omstandigheden de heerschappij ter zee behoudt. Daarom is noodig een zoo krachtig mogelijk leger.

Aan de conclusie sub 20. zou spr. willen toevoegen „aanmaak van klein materieel, ook voor Indië”. Waarom kunnen de materialen, welke uit Amerika moeten komen, niet naar Indië gezonden worden en kan men dan in Indië, m. n. in Soerabaja, niet de onderzeebooten bouwen? Spr. ziet in dit nalaten de gevolgen der verdeelde verantwoordelijkheid tusschen Marine en Koloniën. Het onderhoud der onderzeebooten zal toch ook in Indië moeten geschieden, zoodat men er de materialen moet hebben.

Met sub 3 vereenigt spr. zich ten volle, aan sub 4 wil hij toegevoegd zien, dat Indië, voor zoover daartoe in staat, de kosten van de vloot moet helpen meedragen.

De Voorzitter antwoordt den laatsten spr., dat men zich in de conclusies niet met technische aangelegenheden kan inlaten. Voorts heeft het bestuur gemeend in de conclusie geen uitspraak te moeten doen over de stelsels, al is ook het hoofdbestuur meer geneigd voor klein materieel.

Werd besloten tot groot materieel, dan zou de industrie

dit toch niet kunnen uitvoeren, alleen klein materieel kan worden aangemaakt.

De volgorde van sub 2 en 3 beteekent volstrekt niet dat eerst voor de vloot gezorgd moet worden. De invloed van den weerplicht wordt juist geacht onmiddellijk noodig te zijn. Daarmede houdt verband sub 4. Dat bedoelt, dat reeds thans met den weerplicht van de inlanders kan worden aangevangen, zooals de financiën van Indië reeds zijn en de uitbreiding moet geschieden in verband met de economische ontwikkeling van Indië.

Mr. P. Tideman, Bloemendaal, wil den aanvang van de concusie aldus lezen:

„Overwegende ten aanzien van de verdediging van Ned. Oost-Indië”.

Aldus laat men uitkomen dat de quaestie van West-Indië hier nu niet ter sprake moet komen.

Voorts moet men in de West weten dat de Bond niet medegaat met hetgeen waarop kolonel Fabius zinspeelde.

De voorzitter merkt op, dat wel niemand het subsidiaire plan tot verkoop van de West zal willen ondersteunen, maar het behoud daarvan van evenveel belang acht. (*Applaus*).

De heer Fabius merkt op, geen voorkeur te hebben gegeven aan de vloot. Een sterk leger en vloot zijn beide noodig.

Tot admiraal Hecking Colenbrander zegt spr., dat Nederland door zijn koloniën een groot land is. Daarom is een groote vloot noodig, waarin ook groote schepen zijn.

Spr. verklaart nadrukkelijk West-Indië niet te willen prijsgeven.

De voorzitter merkt nog op dat onder sub 1 ook valt verbetering van het spoorwegnet enz.

Naar aanleiding van de opmerking van den heer Hecking Colenbrander verandert het hoofdbestuur in sub 4 „dit land-leger” in „zijn weermacht”.

De heer Van Heutsz repliceerend zegt tot den heer Knobel voor Indië te oud te zijn.

Spr. wenscht in sub 2 nog een kleine wijziging; inplaats van „zoodra” te lezen „zoo snel mogelijk” en aan het slot: „tot aanmaak van voor krachtig offensieve verdediging voldoende klein materieel”.

De voorzitter verklaarde dat deze wijziging wordt overgenomen.

De motie werd volgens bij acclamatie aangenomen.

BIJLAGE II.

*Overgenomen uit De Telegraaf van
13 en 14 Januari 1917.*

BOND VAN VRIJE LIBERALEN.

Vandaag heeft de Bond van Vrije Liberalen een buitengewone vergadering gehouden in café-restaurant „Parkzicht” te Amsterdam.

De nieuwe voorzitter Mr. H. C. Dresselhuijs opende de vergadering en noemde deze enz.

Ten slotte leidde spreker den heer Van Heutsz in. Hij besloot zijn rede, na te hebben herinnerd aan de woorden van de „Morning Post”: „Wij hebben altijd een troefkaart tegen Nederland in de hand, want Ned.-Indië is niet te verdedigen”, hetwelk onwaar moet worden gemaakt,

Rede oud-gouverneur-generaal
Van Heutsz.

De heer Van Heutsz begon met een woord van hulde aan de nagedachtenis van mr. M. Tydeman Jr.

Vervolgens betoogde hij, dat het gewichtige vraagstuk van de verdediging van Indië sedert het herstel van het Nederlandsch gezag in den Archipel in 1816, nu 100 jaren geleden, nagenoeg onafgebroken aan de orde is geweest, vele legercommandanten en vlootvoogden hebben er menigen slapeloozen nacht aan besteed, maar nimmer is een punt van verdediging en samenstelling van een leger en vloot tot stand gekomen, waarmede met vertrouwen een aanval van een buitenlandschen vijand kon worden tegemoet gezien.

Te midden van den geweldigen oorlog, die nu al sedert 1914 om ons heen woedt, is Ned.-Indië weerloozter dan ooit.

Deze weerloosheid heeft Indië zelf, zooals wij allen weten, zoowel in de Inlandsche als in de Europeesche kringen, ten slotte dermate verdrotten, dat op Koninginnedag 1916 duizenden en nog eens duizenden zijn te saam gestroomd om daartegen een luid protest te doen hooren en bij de Nederlandsche regeering aan te dringen op snel en krachtig handelen.

Uit den aard der zaak is men niet in alle Inlandsche kringen ingenomen met invoering van een Inlandsche militie — want hierom ging het, als het erkende noodige middel om Indië krachtig weerbaar te maken — hoewel met opzet in de aangenomen motie de invoering van dit instituut niet genoemd is.

Jammer noemde spr. het, dat de kort geleden in de Staten-Generaal behandelde koloniale raad, thans volksraad gedoopt, wat hij allermint is, in zijn tegenwoordige samenstelling, geen bevrediging kan geven, tenzij voorloopig... indien de Indische regeering door fijn beleid al dadelijk bij de eerste benoemingen de overtuiging weet te vestigen, dat in de richting van een werkelijken volksraad gestuurd wordt; dat dus de overheid uit eigen beweging den weg opgaat, die zich richt naar het doel, dat de leiders der evolutie zich voor oogen hebben gesteld.

Uit de laatste troonrede bij de opening van de Staten-Generaal in 1916 kennen wij allen de koninklijke woorden, gesproken als antwoord op het adres betreffende het weerbaar maken van Indië.

Sedert zagen wij rijkhalzend uit naar de regeeringsdaaden! Een krachtige daad in de juiste richting, is der regeering gemakkelijk gemaakt door het plan van den heer Van der Weijden. De beginselen daarin neergelegd zijn logisch. Het is bovendien een minimum-plan; voorkomt dus tijdverlies over ellenlange behandeling der vraag: of het niet wat minder en wat goedkooper kan.

Uiteraard is bij de invoering van dat plan een meer gedetailleerde uitwerking noodzakelijk, maar dat is de taak van de regeering in Indië, voorgelicht door den samensteller van het plan en de verschillende daarbij betrokken autoriteiten.

Hoofdzaak, het thans allereerst, ja eenig noodige is, dat het plan worde aanvaard.

Het is natuurlijk te voorzien, dat van sommige, wellicht zelfs van vele en speciaal van in naam Indische deskundige zijde, misschien zelfs van de zijde der regeering, als deze tot spreken wordt genoodzaakt, allerlei bezwaren zullen worden te berde gebracht, en tegen het defensieplan, en tegen de invoering van Inlandsche militie op ruimer schaal dan mogelijk is ingevolge de beperkte opdrachten aan het legerbestuur gegeven.

Zoo zal het Indische legerbestuur ongetwijfeld de kaderquaestie als een onoverkomelijk bezwaar te berde bren-

gen tegen de invoering van het plan-Van der Weijden, daarbij — als vanouds — de waarde van het Indische element te laag stellende en daardoor te veel Europeesch kader genoodzakelijk achtende.

Doch regeeren is met zaakkennis en vooruitzienden blik creëren, wrochten, tot stand brengen.

De defensie van Indië moet thans met den meesten spoed worden tot stand gebracht en de weermacht zoodanig worden georganiseerd, dat wij in den kortst mogelijken tijd in staat zijn iederen aanval van buiten, zoowel ter zee als te land, met kracht te weerstaan.

De natie heeft recht dat te eischen en mag zich niet laten afschepen met de bewering dat wij door de omstandigheden zijn lamgeslagen. Dat is niet zoo! Wat Engeland, Japan en andere naties gedurende den oorlog konden doen, kunnen wij ook.

Het tijdstip, dat het voor de omringende groot-machten onmogelijk wordt een zwak Indië langer te dulden, nadert met rassche schreden en daarom mag geen enkel oogenblik meer ongebruikt blijven.

Met genoegen las spr. in de Memorie van Antwoord van den minister van Marine, dat van deskundige zijde zoowel van een vlootplan met zware als zonder zware schepen het aangevraagde type-kruiser (7000 ton) zeer geschikt wordt geacht, terwijl zonder uitzondering juist de onderzeeboot-commandanten van oordeel zijn, dat deze kruisers onmisbaar zijn om de actie van onderzeebooten tot haar recht te doen komen.

Maar met tegengestelde gevoelens nam spr. kennis van de mededeeling des ministers, dat hij, vasthoudende aan het ontwerp-vlootplan 1914, nog altijd van meening blijft, dat voor Indië de vloot bij voorkeur zal moeten bestaan uit een kern van zware schepen met de noodige verkenningskruisers, torpedojagers, onderzeebooten, mijnenleggers en een vliegdiens, benevens de middelen voor locale verdediging, al geeft hij toe, dat het aantal onderzeebooten, voorgesteld in dat ontwerp, aanzienlijk zal moeten worden uitgebreid.

Waar hij echter daarop laat volgen, dat die zoo onmisbare onderzeebooten voorloopig tot een aantal van slechts 25 zullen worden uitgebreid, en de bouwkosten voor een vloot, bestaande uit 4 linesschepen, 5 verkenningskruisers, 25 onderzeebooten en toebehooren, geschat worden op

275 miljoen, daar valt geen andere conclusie te trekken, dan dat de bouw van zulk een vloot in de bedoeling ligt; zoo'n vloot nu is absoluut onvoldoende voor de krachtige verdediging ter zee van onzen Indischen Archipel.

Al konden wij een vloot bouwen, die ons de suprematie ter zee waarborgde, dan zou niettemin daarnaast nog een sterk leger op alle buitengrenzen van onzen Archipel noodzakelijk blijven ter verdediging niet slechts van alle versterkte maritieme steunpunten, maar tevens voor krachtigen afweer van elke poging tot landen of doordringen, waar ook. Maar een vlootje als de minister voorshands van plan is voor Indië te bestemmen met te weinig van hetgeen wij het meest en het eerste nodig hebben, onderzeebooten met toebehooren en een voldoende hoeveelheid verkenningskruisers, mag in het welbegrepen belang van Indië en van Nederland niet worden aanvaard.

In de allereerste plaats moet dadelijk aangeschaft worden hetgeen strikt noodzakelijk is, dat zijn de duikbooten met al hetgeen daarbij behoort, ook bevestiging en versterking van de steunpunten, enz. enz. Dit is 22 miljoen 'sjaars — zie Memorie minister — voor Indië waard, zelfs veel meer, maar zolang het strikt noodzakelijke er niet is, en zelfs nadat het strikt noodzakelijke er is, mag van een klein aantal dure en direct in een schuilplaats weg te kruipen slagschepen geen sprake zijn. Ook voor handhaving der neutraliteit heeft Indië geen slagschepen nodig. De 7000 ton kruisers zijn buiten de rayons der duikbooten meer dan voldoende. Indië laten meebetalen aan een klein eskader slagschepen zou onverantwoordelijk handelen zijn.

In 't kort concludeert spreker:

a. Indië in den Indischen Oceaan gelegen tusschen de groote rijken China en Japan eenerzijds, Engeland met Australië en Amerika anderzijds, neemt strategisch een zeer bijzondere positie in en wel een zoodanige positie, dat het krachtig weerbaar moet zijn, wil het in de toekomst geërbiedigd en ontzien worden.

Blijft Indie weerloos, zooals thans, dan valt het onvoorwaardelijk ten prooi aan een der sterkere machten.

b. Indië moet daarom in ons eigen waarachtig belang, zoomede in het belang van de sedert drie eeuwen aan onze hoede en zorg toevertrouwde bevolkingen van den Indischen Archipel, met den meesten spoed, krachtig weer-

baar worden gemaakt, zoowel te land als ter zee naar logische beginselen, zooals o. a. in de brochure Van der Weijden ontwikkeld.

c. Met zaakkennis en energie moeten onverwijld de talrijke hulpbronnen van Indië in exploitatie worden genomen of tot hoogere ontwikkeling worden gebracht en aldus nieuwe bronnen van inkomst worden in 't leven geroepen, opdat, zonder overmatige belasting van de bevolking, de groote kosten aan de weerbaarmaking verbonden, kunnen worden bestreden.

d. Bij de ministers van Koloniën en Marine behoort met klem op zeer besliste wijze te worden aangedrongen op onverwijld handelen in den aangegeven geest, door het — als in 1892 — doen vaststellen van een rationeel defensie-plan.

e. Het is wenschelijk, dat met de tenuitvoerlegging van dat plan met groote volmacht worde belast één man met nuchter verstand, helder oordeel, groot initiatief en veel durf en in wiens zaakkennis algemeen vertrouwen wordt gesteld.

In 1892 schreef spreker zijn Atjeh-brochure onder het motto

„De Atjeh-oorlog knaagt aan ons koloniaal bezit; hij moet eindigen. Laten wij eindelijk aan de beschaafde wereld toonen, dat wij daartoe in staat zijn.”

Nû zegt spreker:

Indië's weerloosheid knaagt aan ons koloniaal bezit; zij moet eindigen. Laten wij eindelijk aan de beschaafde wereld toonen, dat wij daartoe in staat zijn.”

Rede Vattier Kraane.

Daarna werd het woord genomen door den heer C. C. Vattier Kraane, die allereerst warme hulde bracht aan den generaal Van Heutsz, den bij uitstek deskundige op dit gebied, voor zijn helder en hoogst belangwekkend betoog over de Defensie van Nederlandsch-Indië.

Vervolgens ging spreker na, hoe men bij het aangaan van eene leening tot dekking der uitgaven van eene invoering en doorvoering van een verdedigingsstelsel, als door den generaal Van Heutsz bedoeld, in Indië met den meesten spoed groote bronnen van inkomsten voor het gouvernement zou kunnen scheppen tot betaling van rente en aflossing dier leening, alsmede der vermeerderde jaarlijksche uitgaven voor leger en vloot.

Volgens zijne meening zou dit kunnen geschieden:

1°. door na te gaan of de bestaande gouvernementsbe-

drijven intensiever kunnen werken of economischer kunnen worden ingericht, waardoor betere resultaten zouden worden verkregen;

2°. door het in exploitatie brengen van de onschatbare rijkdommen, welke thans nog in en op den bodem van Indië braak liggen.

Volgens sprekers meening, zouden op deze wijze binnen enkele jaren de inkomsten uit die bedrijven belangrijk worden verhoogd.

De gouvernements-inkomsten zouden echter in nog veel grootere mate kunnen worden vermeerderd door het in exploitatie brengen van de onmetelijke schatten, welke nog in en op den bodem van Indië braak liggen.

Bovendien zijn er vele terreinen, waar onderzoekingen van particulieren de aanwezigheid van waardevolle delfstoffen hebben bewezen, doch welke terreinen gereserveerd blijven voor Staats-exploitatie, zooals bijv. geschied is met het tinhoudende bodemzand van de territoriale wateren rondom Banka en Billiton.

Het voornaamste bezwaar tegen Staats-exploitatie noemt spreker echter het langzame werken der Staats-machine, hetgeen hij met verschillende voorbeelden op duidelijke wijze illustreert. Volgens zijne meening wordt een snelle en voorspoedige ontwikkeling der bedrijven daardoor zoodanig belemmerd, dat het doel niet zou worden bereikt.

Duidelijk zet hij uiteen welke groote voordeelen aan een combinatie van Staats- en particulier bedrijf verbonden zijn. Wij noemen o.a.:

het voorkomen der belemmeringen als gevolg van het langzame werken der regeeringsmachine, doordat de Staat de geheele leiding der bedrijven aan de particulieren overlaat en zich uitsluitend bepaalt tot contrôle;

het vertrouwen dat particulieren zullen hebben in de op te richten ondernemingen en als gevolg daarvan het gaarne deelnemen in het daarvoor benoodigde kapitaal, omdat ze weten, dat de regeering te voren de levensvatbaarheid dier onderneming zal hebben te onderzoeken.

Om dit systeem te kunnen doorvoeren, zal men moeten kunnen beschikken over mannen, die de verschillende bedrijven in hun geheelen omvang verstaan, zoowel economisch, commercieel, financieel en administratief als technisch.

Wij dienen ons technisch onderwijs in Nederland daarbij aan te passen.

Ook in Indië moet het vakonderwijs krachtig ter hand worden genomen. Op alle plaatsen, die maar eenigszins daarvoor in aanmerking komen, moeten ambachtsscholen worden opgericht, waar, in de Hollandsche taal, onderwijs in de verschillende technische vakken gegeven wordt.

De blanke en de bruine broeder zullen elkander beter begrijpen en waardeeren; naast elkander werken tot ontwikkeling van Indië en zoo noodig te zamen onze koloniën tegen vreemde indringers verdedigen.

Eerst dan, zoo zeide de heer Vattier Kraane, zullen wij met recht kunnen spreken van „een tropisch Nederland!”

De rede van generaal Van Heutsz werd met buitengewone warmte toegejuicht.

De voorzitter huldigde den spreker voor zijn rede en deelde mee, dat de toespraak door het bestuur was omgezet in een motie, waarin de denkbeelden van den heer Van Heutsz waren belichaamd. Deze motie luidde als volgt:

De Bond van Vrije Liberalen.

overwegende:

dat het belang van Ned. O.-Indië zoowel als dat van het moederland vorderen, dat deze kolonie door een voldoende weermacht tegen buitenlandsche vijanden worde beschermd;

voorts dat Indië geleidelijk moet worden ontwikkeld tot eene zichzelf besturende en dus ook zichzelf verdedigende kolonie;

spreekt het volgende als zijne meening uit:

1°. De weermacht van Indië moet onverwijld tot zoodanig peil worden opgevoerd, dat zij in staat is die taak van verdediging te vervullen;

2°. uitbreiding van de vloot is noodzakelijk, en zoodra mogelijk, zelfs voordat een plan van uitbreiding is vastgesteld, moet tot aanmaak van klein materieel worden overgegaan;

3°. binnen den kortst mogelijken tijd moet een landleger van voldoende sterkte worden gevormd, door invoering van weerplicht van den inlander;

4°. Indië is in staat de kosten van dit landleger zelf te dragen.

Het debat over de motie.

Na den heer Vattier Kraane kwam de heer Fabius, oud

zee-officier, aan het woord. Deze zei, dat men geen halve maatregelen moest nemen. Hij stelde deze drie vragen:

1°. Wat moeten we verdedigen?

2°. Wat is daarvoor noodig?

3°. Wat zal het kosten?

Op de eerste vraag antwoordde spreker: We moeten geheel Indië verdedigen en niet in hoofdzaak Java; anders zou een vijand een ander deel veroveren, en van daar uit Java.

Op de tweede vraag antwoordde spr., dat er zoowel een leger als een vloot noodig is.

De inlander in een Indisch leger moet zooveel mogelijk Nederlandsch gaan voelen; daarom moet hem zooveel mogelijk Nederlandsch worden onderwezen. Spr. stelt in dit verband ook de vraag, of de invoering van 't Christendom de inlanders nauwer aan ons zal binden. Een feit is het, dat het Christendom *niet* het gebruik van alcoholische dranken verbiedt.

Komende tot de vloot, uitte spr. als zijn gevoelen, dat men niet uitsluitend kleine of uitsluitend groote schepen dient te bezitten. Er moet na den oorlog onmiddellijk worden begonnen met de aanschaffing inééns, (met behulp van het buitenland), van een groot aantal groote en kleine schepen, dat spoedig dient te worden vastgesteld.

Spr. achtte zoowel een groote snelheid als voldoende bewapening noodzakelijk. Dus: onmiddellijk met de schepen beginnen. Dan komt de bemanning vanzelf. En na den eersten bouw onmiddellijk verder gaan en bij iedere Marinebegroting voor aanvulling zorgen!

Reorganisatie van ons geheele marine-personeel is echter dringend noodzakelijk.

Spr. kwam dan tot de derde vraag: Wat zal het kosten? Voor de beantwoording hiervan zal men eerst moeten weten wat er komt. Het geld moet er komen, hoe ook. Komt er niet genoeg, dan beginne men liever geheel niet aan een verdediging. Als er geen geld genoeg zou wezen, zou spr. echter liever nog Suriname of nog meer koloniën verkoopen . .

(Stemmen: Neen!)

De heer Knobel: Niets verkoopen!

De heer Visser van IJzendoorn: Niets naar den lommerd!

Eindigend, zei spr., dat hij slechts in het aller-, aller- uiterste geval tot verkoop zou willen overgaan.

Alsnu kwam de heer Knobel aan het woord. Deze be-

toogde, dat de regeering tot nu toe ten opzichte van Ned-Indië misdadig heeft gehandeld. (Instemming). Het is zelfs niet gelukt, in ons volk het bewustzijn levendig te houden, dat wij met ons koloniaal bezit — spr. rekent daar ook Suriname toe! — staan of vallen. (Toejuichingen). Ons volk weet alleen, dat het in onze koloniën warm is en „daarom” ongezond. Het gevaar voor onze koloniën spruit uit dat gemis aan belangstelling en kennis voort. Indië is in elk opzicht goed bestuurd. We kunnen de vergelijking met het buitenland in alle opzichten doorstaan. Maar het is merkwaardig, dat wij met al de moeite, die we daarvoor hebben gedaan, het „laissez faire” hebben laten gelden. Het is hoog tijd, daar verandering in te brengen.

Spreker kwam nu tot de bespreking van de conclusies van de rede van Generaal Van Heutsz. Laten we in godsnaam geen commissies meer vragen! riep spreker uit. We verlangen nu daden van den minister!

Als leek meent spreker voorts te moeten zeggen: men zorg in de eerste plaats voor een goed leger, opdat een vijand niet ongestraft aan wal zal kunnen komen.

Wat men, besloot hij, onder deze precaire omstandigheden in de allereerste plaats noodig heeft, dat is een man. Deze man is generaal Van Heutsz! (Langd. toejuichingen).

De gepens. admiraal Hecking Colenbrander zeide, dat niet alleen Nederland, maar ook Indië, voor zoover het in haar macht ligt, de vloot moet betalen. Het beheer van leger en vloot moet op den duur in één hand komen. Of dat de minister van Marine, of van Koloniën zal zijn, is nu nog niet te zeggen.

Spreker stelde voorts deze vraag: Kan de vloot een eerste linie van defensie van zoodanige kracht en omvang zijn, dat daardoor het meesterschap ter zee onbetwistbaar kan worden verkregen? De minister van Marine rekent voor dat geval blijkbaar op eventueele samenwerking met bondgenooten. Spreker acht dit een volkomen onjuiste meening. We moeten op eigen beenen staan! (Instemming.) Onze vloot moet verder ongelijksoortig zijn. Aan een ongelijksoortige vloot immers zijn groote voordeelen verbonden. Een harmonisch ontwikkelde vloot beteekent: van alles wat en van alles te weinig. Spreker bepleitte den bouw van een klein-materieel-vloot, waarbij de onderzeebooten een overwegende plaats moeten innemen. Spreker opperde het

denkbeeld, in Indië zelf duikbooten te laten bouwen. In het nalaten daarvan ziet spreker een gevolg van de verdeelde verantwoordelijkheid.

Ook bij de derde conclusie kon spreker zich neerleggen. Aan 4°. zou spreker echter willen toevoegen: en (Indië) zal, voor zoover daartoe in staat, evenzeer de kosten voor de vloot moeten dragen.

De heer Tideman (Bloemendaal) verheugt zich, dat kolonel Fabius niet had kunnen uitspreken toen hij sprak over verkoop van West-Indië. Hij wenschte het te doen uitspreken in deze vergadering, dat men het behoud van West-Indië evenzeer op prijs stelt als van Oost-Indië.

Kolonel Fabius betoogde daarop o. a., dat hij geen duim gronds zou willen afstaan. Maar hij had gezegd: Nog liever zou ik, in godsnaam

(Stemmen): Neen, neen!

Spreker eindigde met te zeggen, dat hij een groot leger en een groote vloot voor Indië wenscht

Repliek generaal Van Heutsz.

..... Heutsz de sprekers. Den heer Knobel, die de aandacht op sprekers persoonlijkheid had gevestigd, wees spreker er op, dat hij over de 65 jaar was.

(Stemmen: Dat hindert niet! Hindenburg is ouder!)

Spreker stelde vervolgens voor, punt 2 van de motie, aldus te wijzigen, dat er komt te staan: moet tot aanmaak van voor krachtige offensieve verdediging voldoende klein materieel worden overgegaan."

(Stemmen: Defensief!)

De heer Van Heutsz: Neen, wie zich defensief verdedigt, is alreeds verloren! (Instemming.)

De geheele motie werd, aldus gewijzigd (de wijzigingen, door de andere sprekers voorgesteld, waren ingetrokken) bij acclamatie en onder applaus aangenomen.

BIJLAGE III.

*Rede van Luit. Kolonel Van der Weijden in de vergadering
der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap
op 9 Januari 1914.*

De Heer van der Weijden: Mijnheer de Voorzitter! Mijne Heeren! Mogen wij eenerzijds het Bestuur dezer Vereeniging dankbaar zijn voor het openstellen van de gelegenheid tot eene gedachtenwisseling over het voor de geheele Nederlandsche Natie zoo hoogst belangrijke onderwerp, de verdediging van onze Aziatische bezittingen, anderzijds betreur ik het, dat het Bestuur gemeend heeft de bespreking van bedoeld onderwerp te moeten laten inleiden door een erkend voorstander van de beginselen, neergelegd in het Rapport der S. C. voor de verdediging van Ned. Indië en wel — naar ik vernam — omdat verscheidene stemmen *tegen* die beginselen zich reeds in het openbaar hadden doen hooren. Ik betreur dat, omdat thans aan voorstanders van andere beginselen slechts weinig tijd gelaten kan worden om hunne meening te zeggen en te verdedigen, want mijn inziens hebben *nog lang niet genoeg* krachtige stemmen het vele minder rationeele in het Rapport der S. C. aangetoond, hetgeen trouwens uit de rede van den geachten Inleider wel gebleken is, aangezien hij vrijwel uitsluitend de brochure van den Kolonel de Greve in beschouwing heeft kunnen nemen. En waar nu verreweg het grootste gedeelte van Spreker's voordracht gewijd is aan die beschouwingen, daar is het zeker jammer, dat de schrijver dier brochure hier niet persoonlijk aanwezig kon zijn om zich tegen de op hem gerichte aanvallen te verdedigen. Ik ben er zeker van, dat indien Kolonel de Greve hier tegenwoordig had kunnen zijn, hij door het toelichten zijner bedoelingen den geachten Inleider had kunnen aantoonen, dat deze hem somwijlen verkeerd heeft begrepen, terwijl het dien bekwamen hoofd-officier niet moeilijk zou gevallen zijn, om met krachtige tegenargumenten te weerleggen hetgeen door inleider in zijne beginselen werd afgekeurd.

Waar ik nu hoogstens een kwartier tijds aan het woord mag zijn en ik mij bovendien niet in alle mogelijke opzichten met den inhoud van Kolonel de Greve's brochure kan vereenigen, daar zal ik thans niet ingaan op Inleiders

oordeel betreffende genoemd geschrift en mij slechts er toe bepalen om ook mijnerzijds tegen de ongewijzigde uitvoering der voorstellen van de S. C. te waarschuwen. Zooals ik zoo even reeds zeide, *niet genoeg* kan daartegen gewaarschuwd worden en wel omdat, naar mijne vaste overtuiging, met het ongewijzigd in toepassing brengen dier voorstellen. Nederland zijn eigen graf zal delven.

Ik verzeker U, dat geenszins eigenbelang mij aldus doet spreken, doch mocht men hieraan twijfelen, dan wensch ik hier het oordeel weer te geven van een van Nederland's grootste mannen van den tegenwoordigen tijd, van den man, die Indië door en door kent, beter dan wie ook, beter dan de vorige Minister van Oorlog of de Chef van den Indischen Generalen Staf (aan wier zakenkennis de geachte Inleider zulk een hooge waarde toekent) of een der andere leden van de S. C., van den man, die met zijne toemelooze energie, zijn helder inzicht in bestuurszaken, zijn durf en doortastendheid de grondslagen heeft gelegd voor orde en welvaart in het geheele gebied van den Indischen Archipel, van den Generaal van Heutsz, van wien men toch zeker niet zal zeggen, dat eigenbelang hem zóó zal doen spreken. Welnu, Mijne Heeren, ik heb de meening van Generaal van Heutsz gevraagd betreffende het Rapport der S.C. en het antwoord van Z. E. luidde: „*Het is mijne vaste overtuiging, dat, bij uitvoering van de voorstellen der S. C., Nederland — hoewel echt Nederlandsch langzaam en zuinigjes — zal wegwerpen veel geld voor:*

*Een vloot, die **niet** vechten **zal** — en*

*Een leger, dat **niet** vechten **kan**.”*

„Ik ben blijde, dat mijn naam niet onder dat Staatsrapport staat.”

En aangezien des Generaals appreciatie van vloot en leger der S.C. niet verschilt van de mijne, wil ik thans trachten zeer kort die uitspraak nader toe te lichten.

Zooals de geachte Inleider heden avond zeide, wensch de S. C. als hoofdtaak aan de vloot op te dragen: het haven der neutraliteit in en het tegengaan van rechtstreeksche aanvallen op den Indischen Archipel, dus het aanbinden van den strijd in open zee, zelfs met een krachten tegenstander op elk gewild tijdstip, *tot het voeren alzoo van een strategisch (en tactisch) offensief voor het behoud van het meesterschap ter zee.*

Maar nu vraag ik in gemoede, waar halen wij toch in

's hemelsnaam de waanwijsheid van daan om met 4, hoogstens 5 schepen — en dan nog niet eens van de krachtigste soort — *het meesterschap ter zee* te willen gaan bevechten tegen eenen vijand, die zich ten doel stelt ons onze bezittingen afhandig te maken. De naam van vloot mag aan zulk een aantal schepen niet worden toegekend; in vergelijking met de weermacht ter zee van Japan en Amerika en met de vereenigde Engelsche en Australische vloten mag dit aantal hoogstens een eskadertje genoemd worden. Voeg hier nog bij, dat eerst over 9 jaren de eerste 5 slagschepen ter beschikking zullen zijn, in welk tijdverloop onze vermoedelijke tegenstanders niet stil zullen zitten, maar zullen voortgaan met het bouwen van zware kruisers, hyperdreadnoughts en uiterst snelle jagers, zoodat over 9 jaren ons eskader nog eene aanzienlijk geringere betrekkelijke waarde zal hebben dan thans.

De geachte Inleider heeft gezegd, we moeten van den vijand niet verwachten, dat hij strategische fouten zal maken. Accoord; maar dan moeten we ook niet verwachten, dat hij in den Archipel zal verschijnen met eene vloot, die de *minder-waardige* is van ons eskader, dat hij zijne krachten zoodanig zal verdeelen, dat eenig deel zwakker is dan onze geconcentreerd gehouden krachten. Op het ter hulp snellen van de in Nederland aanwezige 4 verouderde schepen, welke eerst in 1933, dus over 20 jaren, ter beschikking zullen zijn, valt niet te rekenen. Bij een conflict met eenen Europeeschen Staat zijn ze in Nederland zelf noodig en bij eenen strijd met eene Aziatische mogendheid loopen ze toch gevaar om in 't geheel niet aan te komen, of te laat om nog aan den strijd te kunnen deelnemen.

En wat zal nu ons eskader doen als de vijandelijke vloot in den Archipel verschijnt, om den weg voor het landingsleger te banen? Zal het zich schuilhouden voor de naderende overmacht en schuilevinkje gaan spelen? Welk nut heeft dat? Zal het de vijandelijke vloot opzoeken, dus den zee-strijd aannemen tegen overmacht en roemvol ten ondergaan? Welneen! ook dat niet, zegt de S.C., dan ontwijkt het den vijand (— als de max. snelheid onzer schepen het daartoe in staat stelt, wat hoogstwaarschijnlijk niet het geval zal zijn —) en zoekt het eene veilige schuilplaats in de vlootbasis. *Maar dan wordt die basis een vluchthaven*, een tweede *Santiago* of *Port Arthur*, dan wordt onze vloot opgesloten en liggen al onze bezittingen den vijand voor het grijpen.

Hadden wé nu op *Java* een krachtig veldleger, dan zouden we nog den schoonsten smaragd van den gordel om den evenaar met vlootbasis en regeeringszetel kunnen behouden, maar ook dat geeft ons de S.C. niet. Integendeel, zij wenscht het nu reeds te zwakke Indische leger te vermindern en durft den „verantwoordelijken bevelhebber” het vraagstuk voor te leggen, hoe met 12 bataljons Infanterie van 600 man elk, dat zijn dus nauwelijks 2 regimenten van Europeesche sterkte, het eiland *Java* ($4 \times$ zoo groot als Nederland) met de vlootbasis *Tandjong Priok*, de hulpbasis *Soerabaja*, de kustplaatsen *Semarang* en *Tjilatjap*, benevens den Regeeringszetel te verdedigen tegen een vijand, welke in staat is per echelon 20.000 à 25.000 man te doen landen. Voor de verdediging van Nederland zijn beschikbaar 24 regimenten Infanterie + landweer en landstorm, maar voor de verdediging van een $4 \times$ grooter land acht men voldoende 2 regimenten zonder eenige reserve.

Het zou werkelijk belachelijk zijn, als de zaak niet zoo hoog ernstig ware. Aan het boven reeds aangehaalde oordeel voegde de Generaal VAN HEUTSZ dan ook toe: „*Het leger van de S.C. is een vleugellamme troep, door zijne samenstelling tot een even roemloos einde gedoemd als het Bataafsch-Fransche leger op Java in het jaar 1811.*”

Het zou mij te ver voeren, U aan de hand van het Rapport der S. C. te wijzen op tal van inkonsekwenties, op onnauwkeurigheden, op ongemotiveerde uitspraken, op eigenaardige beschouwingen op militair gebied (vooral in Hoofdstuk II) enz. Aangezien mij daartoe de tijd ontbreekt, zal ik slechts volstaan met de conclusie, dat naar mijne meening deskundigen bij het bestudeeren van dat Rapport geen anderen indruk kunnen krijgen dan deze: de uitvoering van *deze* voorstellen wordt een ramp, heeft bij de eerste de beste verwickeling het roemloos verlies van ons Aziatisch bezit ten gevolge, en valt Nederland terug tot een onbeteekenend Europeesch staatje.

Kan dan in den tegenwoordigen toestand worden berust? Neen! ook dat niet, verre vandaar! Die toestand is mede hoogst onbevredigend, al mogen de kansen op het behoud van *Java* wellicht iets gunstiger zijn dan bij de uitvoering der voorstellen van de S. C., waar tegenover evenwel staat, dat in 't laatste geval voor *handhaving der neutraliteit* over een beter marine-materieel beschikt kan worden dan thans.

Maar *wat dan* zal men terecht vragen!

Gij keurt den huidigen toestand niet goed en gij keurt af de voorstellen, die de vrucht zijn van studie en kennis eener commissie, „samengesteld uit mannen, wier namen een waarborg zijn voor den ernst hunner studie, voor de ruimte van hun blik, voor het meesterschap over hun onderwerp.” ¹⁾

Maar afbreken is gemakkelijk. Iets beters er voor in de plaats te geven behoort daarom te volgen. Verwacht echter van mij niet, dat ik U in dit korte oogenblik een uitgewerkt plan voor de verdediging van Indië zal voorleggen, dat mag en kan ik thans niet; ik zal daarom slechts volstaan met de mededeeling van de conclusie, waartoe ik na jarenlange studie als leeraar in de Landsverdediging aan de Hoogere Krijgsschool gekomen ben, n.l. deze: dat, „willen we Ned. Indië behouden, slechts één middel eenige zekerheid geeft, n.l. een krachtige weermacht.” Tot zoover ga ik dus volkomen accoord met hetgeen de geachte Inleider in den aanvang zijner rede zeide, maar ik voeg daaraan onmiddellijk toe: een weermacht bestaande uit *eene krachtige, aan hoge eischen voldoende vloot, met al hetgeen daartoe behoort, en daarnaast uit een sterk, goed georganiseerd, practisch bewapend en degelijk geoefend Indisch leger, dat in samenwerking met die vloot in staat is, niet alleen Java maar Ned. Indië krachtig offensief te verdedigen.*

„Maar dat is een utopie, eene absolute onmogelijkheid,” zullen velen, ja zeer velen mij toeroepen, „onze personeele en financieele krachten schieten immers daartoe te kort!”

Ook de S. C. zal vermoedelijk wel méér gewenscht hebben dan zij voorstelde, doch stelde zich met minder tevreden omdat zij meende aan financieele en personeele grenzen gebonden te zijn. Ook ik zelf was vroeger die meening toegedaan, doch ik ben thans van inzicht veranderd en tot de conclusie gekomen dat *juist dat zich beperkt achten binnen nauwe grenzen de fout is*, die de voorstellen der S. C., die van Kol. de Greve en van anderen aankleven. Wie het vraagstuk der verdediging van Indië tracht op te lossen en daarbij uitgaat van de stelling, we hebben maar een handjevol Nederlanders voor bemanning van de vloot en voor het leger beschikbaar, we kunnen slechts over eene bekrompen beurs beschikken, zal steeds tot de slotsom komen, dat het vraagstuk eene onoplosbare puzzle is. En wie den leken tracht

¹⁾ Zoo staat dit in de brochure „'s Lands welvaart in gevaar” van de Vereeniging Onze Vloot.

aan te toonen, dat het voorstel der S. C. wèl eene voldoende oplossing geeft, strooit hun — zij het ook onbewust — rond weg gezegd zand in de oogen.

Naar mijne meening schieten voor de verdediging van onze koloniën nòch onze personeele, nòch onze financieele krachten te kort. De Nederlandsche Staat heeft daar ginds ongeveer 45 millioen onderdanen; met de 6 millioen Nederlanders hebben we dus eene bijna even sterke bevolking als Japan, dat 52 millioen inwoners telt. Waarom zouden wij dan *niet* uit deze aanzienlijke bevolking eene *even geduchte weermacht* kunnen vormen als de — volgens Inleider — krachtigste mogendheid in Oost-Azië?

Om aan de noodige bemanning voor de vloot te komen, kan des vereischt bepaald worden, dat ook Nederlandsche miliciens naar Indië gezonden kunnen worden, maar in de allereerste plaats behooren Inlanders een groot deel van de vlootbemanning uit te maken. Alle kustbewoners van den geheelen Archipel zijn geboren zeelieden. Er bestaat m.i. volstrekt geen reden om er aan te twijfelen, dat zij ook op de vloot een goed figuur zullen maken. Zij zijn intelligent genoeg en behoeven zeer zeker in menig opzicht *niet* beneden den Japanner gesteld te worden. Daarenboven kunnen wij overtuigd zijn van hun trouw; vooral de bewoners van Ambon, de Sangir- en Talaudeilanden, die voor het meerendeel den Christelijken godsdienst belijden, zijn aan ons gehecht, terwijl hun aanhankelijkheid aan ons Koninklijk Huis overbekend is.

En wat het leger betreft, men voere zoo spoedig mogelijk den dienstplicht in, zoowel onder de Europeesche als onder de Inlandsche bevolking. Geen enkel steekhoudend argument is daartegen aan te voeren, wèl pleiten talrijke motieven ervóór. Men late achterwege het gezeur, dat het *niet* kan. Laten we de zaak aanpakken en liefst zoo spoedig mogelijk, want ontkomen kunnen we er toch niet aan, ten minste wanneer we den ernstigen wensch koesteren om onze bezittingen te behouden, aangezien *zonder medewerking van de Inlandsche bevolking eene verdediging van Indië eene absolute onmogelijkheid is*. Laat het verder voor goed uit zijn met het thans weer door de S. C. nageschreven en ook weer door den Inleider hedenavond nagesproken praatje, dat de Inlanders van onzen Archipel, met uitzondering van de Amboineezen, minderwaardig zouden zijn in den strijd tegen den buitenlandschen vijand. De Javaan is

kalm, flegmatisch van aard en heeft veel doodsverachting. Maar bij deze eigenschappen, die in den militair toch zeker deugden zijn, heeft hij te velde voor den vijand noodig, dat de impulsie tot handelen, dat de energie tot doorzetten van zijne aanvoerders uitgaat. Doch om die van de aanvoerders te doen uitgaan, moeten deze zich door den Javaan kunnen doen begrijpen en duidelijk verstaan. Een betere opleiding van den Europeeschen officier voor zijne taak, degelijke militaire opvoeding en oefening zullen ook den Inlandschen soldaat den gelijkwaardigen doen zijn van Amboinees, Europeaan, Amerikaan of Japanner.

En wat eindelijk onze financieele krachten aangaat, die zijn *ruim, zelfs zeer ruim*. in ieder geval ruimer dan die van Japan, want *Indië is rijk, vruchtbaar en zonder schuldenlast*. Wordt het land doelmatig en economisch goed en krachtig bestuurd, dan valt er naar het oordeel van den zaakkundigen, vorigen Landvoogd niet aan te twifelen, dat Ned. Indië in staat is, zonder dat de ingezetenen — Europeesche zoomin als Inlandsche — te zwaar belast worden, zich de weelde van een krachtige, goed bemande vloot met al wat daarbij behoort, en van een sterk, goed georganiseerd leger te veroorlooven en *beide* te onderhouden. Indië zal zich gaarne de daarvoor noodige uitgaven getroosten om Nederlandsch te blijven. Het zal het toejuichen, als het in staat wordt gesteld om op eigen naam en voor eigen rekening eene leening te sluiten, want geene leening kan op dit oogenblik voor een meer productief werk gesloten worden dan voor het in stand blijven van het Nederlandsch gezag in den Archipel. Veel meer dan noodig is voor rente en amortisatie van die leening ligt *op en in* Insulinde's bodem.

„Maar er zaten toch financieele specialiteiten in de S. C. die becijferd hebben, welke de uiterste grenzen zijn, die aan de defensie-uitgaven gesteld moeten worden. Weten die niet beter dan iemand anders wat Indië en Nederland kunnen betalen voor onderhoud van leger en vloot?” zult U mij vragen. En ik antwoord U: Neen, die financieele specialiteiten weten dat niet, maar wel weet dat beter een man, die uit den vele schatten bergenden bodem van Insulinde weet te halen, wat er uit te halen is, die op voor de bevolking billijke wijze de Staatsinkomsten aanzienlijk weet te verhoogen, kortom *een man, die weet wat besturen is*. Zulk een man behoort aan te geven, *hoe* de gelden, benoodigd voor leger

en vloot, moeten worden gevonden. Maar niet behoort zulks te geschieden door financiële specialiteiten, zooals in de S. C. zaten, dus ook niet door Mr. VAN GIJN, wien ik hier overigens gaarne hulde breng voor zijne, aan het Rapport toegevoegde, zakelijke nota, al kan ik mij met zijne conclusiën niet vereenigen, en wel omdat dergelijke specialiteiten tot grondslag nemen de cijfers der begrootingen en van statistieken der laatste jaren en hetgeen daaruit in de naaste toekomst te concludeeren valt. Maar *zij weten niet en kunnen ook niet weten*, welke rijkdommen zijn te verkrijgen van en te halen uit den meer dan vruchtbaren bodem van Nederlandsch-Indië.

Mijnheer de Voorzitter! Mijne Heeren! De mij gegeven tijd is verstreken. Een nadere uitwerking mijner denkbeelden is thans uitgesloten, ik gaf slechts groote lijnen. Ik liet U de stem hooren van een machtigen bondgenoot en deed zulks — alhoewel ik overigens ongaarne op bondgenooten steun — omdat men natuurlijk aan diens woorden meer waarde zal hechten dan aan de mijne. Ik achtte het noodig *uitsluitend in het belang van de zaak* waarom het hier gaat. Resumeerende herhaal ik, dat geene der tot nu toe uitgebrachte voorstellen voldoende waarborgen geven om ons Aziatisch bezit met eenige kans op succès te verdedigen. Een nieuw, zakelijk voorstel is noodig. Dat voorstel behoort in slechts enkele weken te worden opgemaakt; er moet dus met reuzenkracht gewerkt worden. En daarna dan geen gepraat meer, maar de hand aan den ploeg geslagen! Niet verdeeld over verscheidene jaren moet het vlootplan worden uitgewerkt, doch meerdere schepen behooren tegelijk op stapel gezet te worden. Het Indische Leger behoort door invoering van militieplicht zoo spoedig mogelijk eene algeheele reorganisatie te ondergaan. Want, Mijne Heeren, er is haast bij! *'s Lands welvaart is in gevaar!* roept de Vereeniging Onze Vloot uit! Neen, erger nog: **Nederland is in gevaar!!!**

Want Nederland loopt gevaar binnen ettelijke jaren zijne schoone en welvarende, onschatbare bezittingen te verliezen, als het niet *onverwijld, met grooten spoed*, zich krachtig wapent en sterk maakt voor de verdediging van zijne onafhankelijkheid in Azië, van Insulinde. En door het verlies van zijn Aziatisch bezit wordt het geheele volksbestaan in zijne grondvesten getroffen. Ik zou daarom het

geheele Nederlandsche volk wel willen toeschreeuwen:
**„Alleen een krachtige vloot en een sterk leger
waarborgen het voortbestaan van Indië met
Nederland op den tegenwoordigen voet!”**

Ik heb gezegd.

BIJLAGE IV.

*Rede van den Luit. Kolonel Van der Weijden in de vergadering
der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap
op 27 Februari 1914.*

De Heer van der Weyden: Mijne Heeren! Nu ik voor de tweede maal in de gelegenheid gesteld word, hier enkele woorden te zeggen, waarvoor ik U, Mijnheer de Voorzitter, mijne erkentelijkheid betuig, zal ik gaarne van die gelegenheid gebruik maken om enkele zaken betreffende mijne in de vergadering van 9 Januari uitgesproken rede nader toe te lichten. Alhoewel ik meende, duidelijk genoeg gesproken te hebben, schijnen enkelen toch iets anders verstaan te hebben dan ik gezegd heb.

Een van hen is de Heer Merens, die al dadelijk een woord van protest tegen mijne woorden meende te moeten laten hooren. Maar met hetgeen die geachte Spreker zeide, bewees hij, dat hij mij ten eenenmale verkeerd heeft begrepen. In de eerste plaats toch heb ik niet verkondigd de meening als zouden de officieren van het Indische leger niet scherp genoeg tegen het Rapport der S.C. kunnen optreden. Ik heb gezegd, dat „in 't algemeen” „niet genoeg” kan worden gewaarschuwd tegen „het ongewijzigd in toepassing brengen van de voorstellen der S.C.” *Wie* het doet, laat mij koud, als het maar gebeurt en hoe meer hoe beter.

Dat het belang der zaak niet gediend zou zijn met een optreden als de Heer Merens mij *ten onrechte* in de schoenen schoof, beaam ik ten volle.

Maar naar mijne vaste overtuiging zal het publiek en zullen vooral ook onze volksvertegenwoordigers, die straks over het vraagstuk moeten oordeelen, ons deskundigen, heel dankbaar zijn voor het belichten van het vraagstuk van alle zijden, waaronder — naar ik vertrouw — ook behoort hetgeen ik in 't midden bracht.

Maar in de voornaamste plaats moet ik met klem protest aantekenen tegen hetgeen de Heer Merens verder heeft gezegd.

Er staan geen twee partijen — land- en zeemacht — scherp tegenover elkaar, al heeft de S.C. zou ik haast zeggen, door den inhoud van haar Rapport, wel aanleiding gegeven tot

het ontstaan van eene partij *tegenover haar*. De landmacht wil niets liever dan eene sterke vloot — zelfs krachtiger dan die der S.C. — om in samenwerking met haar in staat te zijn, onze schoone koloniën tot het uiterste te verdedigen. Ook Kolonel de Greve wil dat, maar als deskundige wetende, dat het scheppen van een vloot ten koste van het leger het behoud van ons Aziatisch bezit in gevaar zou brengen, en niet durvende gaan boven de financieele grenzen, door de S.C. gesteld, heeft hij getracht een middenweg te bewandelen door voor te stellen: de samenstelling der vloot van de S.C. te verminderen met 1 slagschip en 2 torpedokruisers, ten einde daardoor niet tot legerinkrimping behoeven over te gaan. Wellicht heeft de samenstelling der S.C. uit mannen met klinkende namen den Kolonel De Greve op het gebied der financieele beschouwingen parten gespeeld.

Maar hoe dit ook zij, door **mij** was geheel iets anders aan de orde gesteld dan het meeningsverschil tusschen de S.C. en Kolonel De Greve, door den Heer Merens *een detail, een geschil van f 6 miljoen* genoemd. Als dat zoo was, dan zou de oplossing van het zoo gewichtige vraagstuk eene zeer eenvoudige zijn, hoogstens in enkele dagen te projecteeren, want dan zou men tot de slotsom kunnen komen: de vloot van de S.C. naast het leger (en c.q. met de vlootbasis) van Kolonel De Greve.

Maar helaas! zóó eenvoudig is het niet!

Juist om *zijne hoofdbeginselen* acht ik het stelsel der S.C. verwerpelijk, en met lapmiddelen is daarvan geen deugdelijk stelsel te vormen.

De S.C. toch wenscht Indië te verdedigen *uitsluitend* door een vloot. Men zou mij kunnen verwijten, hier opzettelijk eene onjuistheid te zeggen en dat de S.C. Indië — zooals zij zegt — wil verdedigen *in hoofdzaak* door een vloot. Ja, mijne Heeren het is mogelijk, dat de S.C. dat werkelijk ook bedoelt, maar naar mijne meening kan van eene verdediging te land met het rudimentaire legeroverblijfsel, dat zij laat bestaan, in 't geheel geen sprake zijn. En als vloot, waarvan ons geheele bezit afhankelijk zou zijn, komt de S.C. aandragen met een lepelsgewijze gebouwd, zwak eskader — zwak althans in vergelijking met de macht, die het ter zee kan, neen *zal* te bestrijden krijgen —, met een eskader, dat m. i. geenszins voldoet aan de eischen, door de Commissie zelve vooropgesteld (n.l. op blz. 22 en 36 van het Rapport) „dat de vloot in staat moet zijn het meesterschap ter

zee in den geheelen Archipel te handhaven" en „moet kunnen beschikken over eene snelheid, welke die der vijandelijke pantserschepen minstens evenaart en zoo mogelijk overtreft, opdat het den vijand niet mogelijk zal zijn onze schepen te *dwingen* om den strijd met een numeriek sterkere macht van slagschepen te aanvaarden”.

Volgens mijne beginselen daarentegen hebben we noodig een weermacht, bestaande uit eene krachtige, *aan alle moderne eischen voldoende* vloot, met alles wat daarbij behoort, *en* uit een sterk, goed georganiseerd, practisch bewapend en deugdelijk geoefend leger.

Aan die vloot, welke ik voor Indië zou wenschen, stel ik volstrekt niet als eisch — zooals de Heer Westerveld meent —, dat zij in staat zij in den Archipel *meester ter zee te zijn en te blijven*, maar wél, dat van die vloot een groote preventieve kracht uitgaat en dat zij in staat zij, den vijand een gevoeligen klap toe te brengen, dus *vechten zal*, en derhalve niet zooals de vloot der S.C. bij de nadering des vijands voortdurend het gevecht ontwijken en op de vlootbasis of in de nabijheid van het kleine materieel zal terugtrekken.

Voor zulk een vloot en voor zulk een leger bezit Indië naar mijne overtuiging zoowel de personeele als de financiële middelen en die meening berust niet op losse grondslagen, dat kan ik U verzekeren.

Mij dunkt, mijne Heeren, dat zijn geen *details*, dat zijn **de hoofdzaken!**

Een ander, die mijne woorden verkeerd heeft verstaan is, de Luitenant ter Zee Quant, die in een voordracht op 24 Januari j.l. in de Vereeniging van Verlofsofficieren te 's Gravenhage zeide: dat ik mij in een gloedvolle speech zoo zeer had laten meeslepen, dat ik zelfs 3 leden van de S.C., met name genoemd, onbevoegd had verklaard.

Laat ik dadelijk verklaren, dat ik mijne rede op papier had staan, juist om mij niet te vergaloppeeren, dat ik met een koel hoofd ieder woord heb overwogen, en dat in het Verslag der Vergadering, opgenomen in het Orgaan dezer Vereeniging geen woord meer maar ook geen woord minder staat, dan ik op den avond van 9 Januari gezegd heb. Een ieder kan zich dus ervan overtuigen dat van een onbevoegd verklaren, van wie der S.C. leden ook, geen sprake is geweest. De inleider beriep zich in zijne voordracht op de zakenkennis betreffende Indië en zijn leger van den vorigen

Minister van Oorlog en van den Chef van den Indischen Generalen Staf om aan te toonen, dat, waar dergelijke autoriteiten hunne meening over eene inkrimping van het leger gezegd hadden, wij ons daarbij veilig konden neerleggen. Om dat argument te bestrijden heb ik daartegenover geplaatst de meening van Generaal van Heutsz, die over Indië en de toestanden en verhoudingen daar nog beter kan oordeelen dan evengenoemde autoriteiten, wat wel niemand in twijfel zal trekken, ook bedoelde personen niet. Maar heb ik hen daarmee onbevoegd verklaard?

Wel heb ik gezegd, dat financieele specialiteiten zooals in de S. C. zaten, niet voldoende konden beoordeelen, hoe de gelden voor leger en vloot gevonden konden worden, omdat dit naar mijne meening slechts beoordeeld kan worden door een man, zooals ik dien toen omschreef.

Verder nog iets.

Naast de vele bewijzen van sympathie, welke ik mocht ondervinden, moest ik toch ook een enkele maal tot mijn spijt en tot mijne verwondering vernemen, dat mijn betoog tegen het Rapport der S. C. grievend werd gevonden aan het adres der Commissieleden. Tot mijn spijt, omdat iets dergelijks naar mijn oordeel ten eenenmale buitengesloten is; en tot mijne verwondering, omdat de leden der S. C. in mijne schatting te hoog staan om gegriefd te kunnen zijn, wanneer zij openlijk weersproken worden en tegenover hunne meening die van anderen worden gesteld.

Het minst aangenaam voor de leden der S. C. zou dan wel zijn het vernietigend oordeel van den Generaal van Heutsz, dat ik — natuurlijk met goedvinden van den Generaal — hier heb aangehaald, en daarvan vooral de woorden: „Ik ben blijde dat mijn naam niet onder dat Rapport staat.” Nu, laatstbedoelde woorden hadden — volgens Z. E. zelve — achterwege kunnen blijven om de eenvoudige reden, dat ze niet logisch zijn, want de Generaal zou het Rapport, zooals het thans luidt, nooit met zijne handteekening bekrachtigd hebben en men verheugt zich toch niet over iets, dat nimmer gebeuren zou.

Het oordeel van den Generaal van Heutsz heb ik — behalve om de zooeven genoemde reden — medegedeeld, omdat velen gaarne de meening van Z. E. wenschten te kennen, maar vooral om kracht aan mijn betoog te geven.

De S. C. heeft het door haar aanbevolen stelsel in krachtige bewoordingen aangeprezen, welnu, ik achtte het mijn plicht

in minstens even krachtige bewoordingen tegen het minder goede in dat stelsel op te komen.

En wil men beweren, dat het niet noodig was om in krachtige bewoordingen het minder rationeele in het Rapport aan te toonen, dan vraag ik, of het nuttig was, dat de S. C. over het tegenwoordig Indische leger schreef op eene wijze, die een domper moest zetten op het moreel van dat leger, een leger, waaraan de geheele Nederlandsche Natie zoo ontzaggelijk veel te danken heeft, en dat nimmer het daarin gesteld vertrouwen heeft beschaamd. En ook vraag ik, heeft het Indische leger ooit getoond te zijn, wat de C. S. op blz. 23 van haar Rapport zegt dat het is: het orgaan der **passieve plaatselijke** verdediging? En is het juist, dat een goed georganiseerde troepenmacht, welke men leger noemt, waar ter wereld ook, een orgaan is voor **passieve plaatselijke** verdediging? Een leger dat men zóó kwalificeert, *is geen leger, dat is een bende, gedoemd tot ondergang*. Hierop doelde ik o. a. toen ik sprak van eigenaardige beschouwingen op militair gebied.

Trouwens, uit de ondervonden bijvalsbetuigingen maak ik op, dat velen *denken* als ik, maar hunne gedachten niet *uilen*. Doch in casu mocht ik mij niet bepalen tot *denken*, maar moest *spreken*, dat was mijn *plicht*, omdat ik zes jaren lang het voorrecht had, onderwijs in de Verdediging van Indië te geven aan de Hoogere Krijgsschool, waardoor ik ruimschoots in de gelegenheid ben geweest om verschillende stelsels te bestudeeren. Bij het onderwijs heb ik steeds moeten wijzen op den onvoldoend weerbaren toestand, waarin onze koloniën verkeerden, hetgeen mij een ergernis was. Alle hoop was eindelijk gevestigd op de S. C., maar het Rapport heeft mij teleurgesteld, omdat het ons geeft een stelsel, dat ons het behoud onzer bezittingen *evenmin* waarborgt als het tegenwoordig van kracht zijnde stelsel. En waar nu zoovele Indische officieren bekend zijn met mijne zienswijze, daar rekende ik het mijn *plicht* te spreken, ook *buiten* de Hoogere Krijgsschool, daar, waar in eene krijgskundige Vereeniging als deze de voorstellen der S. C. werden behandeld.

Zou men niet het recht hebben, er mij later een verwijt van te maken, als ik niet gesproken had, toen het nog tijd was?

De toon, waarop ik gesproken heb, moge wellicht scherp *geklonken* hebben, in heftige bewoordingen heb ik mij niet geuit. Ik gaf slechts een positief oordeel, *onomwonden* gezegd.

En dengenen, die van meening zijn, dat ik een onjuist oordeel heb geveld, roep ik toe, *toon mij zulks dan aan*.

Toon mij aan, dat ik *ongelijk* heb, als ik beweer, dat zelfs dan, wanneer wij het voorgestelde eskader ter beschikking hebben, het van den aanvaller, die zich de verovering van ons bezit ten doel stelt, *geen* buitengewone krachtsinspanning zal eischen om tegenover ons met eene overmacht ter zee op te treden; dat bij de — m. i. niet waarschijnlijke — aanneming van het gevecht wij groot gevaar loopen de nederlaag te lijden en dat bij de — m. i. zeer waarschijnlijke — ontwijking van het gevecht — als wij nog tijdig de vlootbasis kunnen bereiken — deze *geen* vluchthaven zal zijn en de aanvaller derhalve, met alleen het zwakke, door Generaal Van Heutsz „vleugellam” genoemde leger tegenover zich, geheel vrij spel zal hebben in den ganschen Archipel.

Toon mij aan dat het *niet* waar is, dat de eigenlijke moeilijkheden voor den vijand eerst beginnen, wanneer zijn landingsleger voet aan wal zal zetten en een krachtig leger gereed staat hem zulks te beletten, en wanneer hem een landing gelukt is, het leger van den verdediger gereed staat hem hetzij door een offensief optreden in zee terug te werpen, hetzij door een defensief-offensief hem elken duimbreed gronds te betwisten, totdat de kansen op goeden uitslag voor een aanvallend optreden weder gunstig staan.

Toon mij aan, dat de vlootbasis met een 6 à 8 bataljons aan infanterie zonder versterkingen aan de landzijde en zonder dat een veldleger tot steun kan oprukken, *wel* tegen een vijandelijk landingsleger te verdedigen is.

En toon mij dan tenslotte aan, dat het eene dwaling is, als ik voor de verdediging van Indië eisch: een weermacht, bestaande uit eene krachtige vloot, krachtiger dan die der S. C., in staat om onze onzijdigheid te handhaven en den vijand ernstige moeilijkheden in den weg te leggen, en uit een sterk, goed georganiseerd leger, dat in staat is een eventueel gelanden vijand weer in zee terug te werpen; en dat ik te veel zeg, wanneer ik beweer, dat wij de personeele en financieele middelen in ruime mate bezitten om onze positie van groote koloniale mogendheid te handhaven!

Maar zoolang men mij betreffende deze hoofdzaken niet tot een ander inzicht heeft kunnen brengen, zoolang zal ik blijven aandringen op een nieuw, beter voorstel en zoolang neem ik geen woord terug van hetgeen ik op de vergadering van 9 Januari gezegd heb en blijf ik mijne toen geuite meening handhaven, waar en tegen wien ook.

Ik heb gezegd.

BIJLAGE V.

Overgenomen uit de Nieuwe Courant van 8 Juli 1916.

Inlandsche Militieplicht.

De Indische Regeering zou volgens de bladen uit Nederland de opdracht ontvangen hebben met spoed de uitgewerkte militie-plannen in te dienen, n.l. voor de militie onder Europeanen en een uitgebreide militie onder inlanders.

Een hoogst belangrijke opdracht, die verstrekkende gevolgen kan hebben en waarvan de groote moeilijkheid allerminst mag onderschat worden, in zooveer de inlanders daarin betrokken zijn; tegen een militie-plicht voor de Europeanen kunnen wel geen gegronde bezwaren worden ingebracht.

Men moet de geheele zaak practisch opvatten en nuchter beschouwen. Aan dooddoeners als: de inlanders zijn aan ons gehecht; zij zullen zich als één man aan onze zijde scharen, en dergelijke, hoe aangenaam ook voor onze ooren, mag niet veel waarde gehecht worden, evenmin aan de uitingen van enkelen uit de intellectueelen onder de inlanders; in hun algemeenheid zijn ze in den regel onjuist en overdreven.

Ook moet het vraagstuk niet enkel uit een militair oogpunt beschouwd worden, maar ook, en niet in de allerlaatste plaats, uit een politiek oogpunt. Daarom is het dringend noodig de adviezen in te winnen van personen, die den Javaan, kennen, en van vertrouwde inlandsche hoofden. Veel tact en groot beleid zullen noodig zijn om deze belangrijke aangelegenheid te doen slagen. Het denkbeeld om de militie in Indië in te voeren zonder officers uit de schatkist, zal men wel losgelaten hebben na de overtuigende vertoogen in dagbladen en tijdschriften door zoovele bij uitstek bevoegde personen. Inderdaad, het zekerste middel om de geheele zaak schipbreuk te doen lijden, is zich vast te klampen aan dat beginsel.

Zeer zeker, velen onder de meer ontwikkelden en welgestelden in de Inlandsche maatschappij op Java zien wel in, dat zij het onder ons gezag nog niet zoo kwaad hebben; dat het bestuur vooral in de laatste 50 jaren werkelijk alle pogingen aanwendt om de belangen der bevolking te behartigen. Wetende wat zij hebben en niet wat zij zullen

krijgen, terwijl zij ook begrijpen, dat zij in den eersten tijd nog niet een zelfstandigen staat kunnen vormen, zal deze categorie van personen zich zeker aan onze zijde scharen om den vreemden indringer te weerstaan en zien zij wel degelijk in, dat zij zich in den wapenhandel moeten oefenen om met succes te kunnen helpen.

Maar voor de groote massa, de vele millioenen gewone dessa-bewoners (de Javanen-kenners zullen dit beamen) is het volkomen onverschillig wie nu de heerschappij voert over Indië. Hun gezichtskring strekt zich in den regel niet verder uit dan hun dessa. Als zij het daar maar rustig hebben, niet te veel geplaagd worden met belastingen en heeren-diensten, hun velden op tijd kunnen beplanten en oogsten, dan laat de rest hun volmaakt koud. Bij het gros van die menschen zal militieplicht als een nieuwe heerendienst worden beschouwd, waaraan zij zich moeten onderwerpen, maar — uit dwang.

Het militie-vraagstuk onder de inlanders, hoewel niet onoplosbaar, is werkelijk niet zoo eenvoudig als sommigen, minder bekend met den geest der inlandsche bevolking, wel meenen.

Hoe het ook zij, in ieder geval is het m. i. niet overbodig ernstige aandacht te schenken aan het voorkomende in de *Oetoesan Hindia*, vermeld in de zoo interessante rubriek „Wat de Inlander zegt” van het Koloniaal Weekblad *Oost en West* van 29 Juni j.l. De *Oetoesan Hindia* dan vermeldt, dat de inlandsche militieplicht in den laatsten tijd weer ter sprake wordt gebracht en merkt op, dat de Sarikat Islam zich daarover nog niet heeft uitgelaten. Wel was op het laatste congres de vergadering het met den voorzitter eens, die als zijn meening verklaarde, dat een bezitting zonder eigen leven of ziel wel van de eene hand in de andere kan overgaan, zonder dat haar daarom de eisch mag gesteld worden om aan de landsverdediging deel te nemen. Hij achtte dien eisch in strijd met het volkenrecht en ook met de rechten der menschheid. Die eisch zou te billijken zijn, indien de bezitting voldeed aan de eigenschappen van een staat, d. w. z. in het genot was van zelfbestuur, zij het ook onder de leiding van het moederland, maar met medezeggenschap van iederen Indischen ingezetene. De ingezetenen moeten burgerschapsrechten krijgen, zoo niet, dan is militieplicht te beschouwen als een nieuwe en zwaar drukkende heerendienst. Krijgen zij bovengenoemde rechten,

dan is militieplicht vanzelf sprekend, maar dient ook consequent doorgevoerd te worden voor alle standen der inlandsche maatschappij. Geen halve maatregelen derhalve, als een beperking alleen tot de hoogere standen, hetgeen een gevaar zou kunnen opleveren.

Er zijn Europeanen die nog steeds den inlander niet vertrouwen. Maar deze inlander wil, burger zijnde van een zich zelf besturend Indië, het toch niet gedoogen, dat welke mogendheid ook zich gaat bemoeien met de zaken, die hij met zijn regeering heeft, zaken, die soms op heftige en scherpe wijze, maar toch vreedzaam beoordeeld worden. De inlanders hebben wel is waar nog niet genoeg kracht en macht om met de wapens in de hand een staat te weerstaan, die de ellende van een oorlog over zijn land zou willen brengen, maar als deze staat zich met de binnenlandsche aangelegenheden zou gaan bemoeien, zouden diezelfde inlanders hem met alle kracht toeroepen: „Halt, bemoei u met uw eigen zaken. Wij hebben de driekleur lief. Oranje boven. Leve de Koningin der Nederlanden”.

Aldus de hoofdredacteur van de *Oetoesan Hindia*, voorzitter van bovenvermeld congres, een man van grooten invloed onder de inlanders.

E. J. JELLESMA.

Oud-Resident.

BIJLAGE VI.

*Overgenomen uit het Algemeen Handelsblad
van 18 Februari 1917.*

De defensie van Nederlandsch-Indië.

De Industriele Club had gisteravond in haar groote vergaderzaal een bijeenkomst belegd inzake de defensie van Nederlandsch-Indië. Er was voor deze bijeenkomst een buitengewoon groote belangstelling. Onder de aanwezigen bevonden zich tal van dames; voorts werden o. m. opgemerkt de heeren C. J. K. van Aalst, mr. G. Vissering, J. B. A. Jonckheer, J. Muysken, D. Goedkoop, dr. C. W. Janssen, en Th. F. A. Delprat, alsmede de stellingcommandant, generaal-majoor A. R. Ophorst.

De waarnemende voorzitter, de heer B. Nierstrasz, constateerde in zijn openingswoord, dat er ook onder de Nederlandsche industrieelen groote belangstelling was voor het onderwerp van dezen avond.

Rede oud-gouverneur-generaal
Van Heutsz.

Het woord was hierna aan luit.-generaal J. B. van Heutsz, oud-gouverneur-generaal van Ned.-Indië, die sprak over het onderwerp: „De defensie van Nederlandsch-Indië”.

De heer Van Heutsz hield dezelfde rede als in de buitengewone vergadering van den Bond van Vrije Liberalen, op 13 Januari j.l. te Amsterdam.

Bovendien behandelde hij echter gisteravond de volgende sedert dien datum verschenen officieele stukken, n.l.

a. De Memorie van Antwoord van den Minister van Koloniën op het afdeelvingsverslag betreffende de Indische Begroting 1917.

b. Het voorloopig verslag betreffende het wetsontwerp tot wijziging van art. 113 R. R. met memorie van toelichting.

c. De Memorie van Antwoord van den Minister op *b* met een daarbij gevoegde aanvulling van het wetsontwerp.

d. Het verslag van de in de Tweede Kamer behandelde Marine-begroting.

ad *a.* Hetgeen de Minister van Koloniën in zijn Memorie

van Antwoord sub a zegt, met betrekking tot de verdediging van Nederlandsch-Indië, zijn — spr. weet waarlijk geen zachter woord — enormiteiten. Hij was — zoo leest men — bij zijn optreden zóó zeer doordrongen van de noodzakelijkheid om de verdediging van Nederlandsch-Indië krachtig ter hand te nemen, dat al dadelijk het voornemen bestond aan de Staten-Generaal gelden aan te vragen voor den bouw van een slagschip zooals in de Troonrede van 1913 werd aangekondigd, en begin 1914 gaf hij aan den Gouverneur-Generaal de opdracht om de invoering van den dienstplicht voor Europeanen in de koloniën voor te bereiden.

Het klinkt of er een klucht wordt opgevoerd!

Het wordt nog erger!

Het voornemen van 1913 kwam niet tot uitvoering, omdat eerder dan de Minister had mogen verwachten, de Regeering in staat was in stede van een wetsontwerp tot aanbouw van één slagschip, voor Nederl.-Indië een ontwerp vlootwet in gereedheid te brengen. Dit ontwerp vlootwet zou in Augustus 1914 bij de Kamer aanhangig zijn gemaakt, indien de tegenwoordige oorlog niet ware uitgebroken. Waarachtig, zoo staat er!

En nu volgt nog:

„Bij de behandeling van dat wetsontwerp zou het vraagstuk der verdediging in zijn vollen omvang in beschouwing zijn gekomen, en van de Regeeringsinzichten ter zake zijn gebleken”.

Dus: Een verdedigingsplan in zijn vollen omvang, dat in Augustus 1914 klaar was en op het oogenblik dat de groote oorlog uitbrak meer dan ooit van de allerhoogste urgentie was, werd niet aanhangig gemaakt, omdat die oorlog uitbrak.

Vermoedelijk om dezelfde reden kwam het evenmin in 1915 en ook niet in 1916 in behandeling.

En hetgeen hierop volgt is nog fraaier!

„Daar ten gevolge van den loop der zaken die inzichten der Regeering (het defensieplan in zijn vollen omvang) slechts in zoover aan den dag zijn getreden als de gedeeltelijke uitvoering van de plannen dit vorderde, heeft de Regeering er geen bezwaar tegen, te dezer plaatse de hoofdlijnen van het door haar aanvaarde verdedigingsstelsel voor Nederlandsch-Indië mede te deelen”.

Nu komen dus de hoofdlijnen van het stelsel:

„In de Memorie van Antwoord betreffende de Marine-be-

grooting is de gedachte samenstelling der vloot aangegeven.”.

Ergo: Een vloot van 4 linieschepen, 5 kruisers en 25 onderzeebooten met toebehooren, geschat op 275 miljoen aanschaffingskosten.

„Dat de landmacht” — vervolgt de Minister — „zich zou kunnen bepalen tot de taak, welke de Staatscommissie van 1912 haar toedacht, met name het verleen van steun aan de Marine bij de door haar te vervullen opdrachten, opdat het volle rendement van ons verdedigingsvermogen ter zee worde bereikt en voorziening in die behoefte waaraan door de Marine niet kan worden voldaan, kan de Minister niet beamen.

„Het leger op te voeren tot zoodanige sterkte, dat het — mocht de vloot onverhoopt in den strijd het onderspit delven — overal met kans op goede uitkomst een landing van vijandelijke troepen kan beletten, of den gelanden vijand de vermeerstering van verschillende ver uiteengelegen gebiedsdeelen kan beletten, behoort voorshands tot de onmogelijkheden. Geleidelijke hervorming van het tegenwoordige leger in een kader-militieleger van zoodanige sterkte en gehalte en zoodanig toegerust, dat het een op Java gelande troepenmacht het hoofd kan bieden, moet — ook in verband met den wensch, uit de kringen der inheemsche bevolking vernomen, om tot weerbare mannen te worden gevormd, ten einde have en goed te kunnen verdedigen en het bestaande gezag te helpen handhaven — geacht worden niet boven onze krachten te gaan en te strooken zoowel met de inlandsche belangen als met die van de Nederlandsche natie.”

Spr. vraagt: Zijn dat nu de hoofdlijnen van het door de Regeering aanvaarde verdedigingsstelsel? Is dat nu hetgeen reeds in Augustus 1914 gereed lag — het verdedigingsplan in zijn vollen omvang?

Heeft dat zelfs maar iets van een verdedigingsplan? Of zijn het slechts twee niet in behoorlijk verband tot elkander staande strijdmiddelen zonder plan?

Het eerste is ten hoogste een beslist te zwakke vloot, al moge zij dan ook z.g. harmonisch samengesteld heeten, die op de buitengrenzen van onzen Archipel, welke bovendien te uitgebreid voor haar zijn, niet gesteund door goed geschoolde, geoefende en goede geoutilleerde troepen aan wal, direct wordt vernietigd of teruggeslagen naar de vlootbasis (vluchthaven) op Java.

Van zoo'n vloot sprekende, te zeggen: „Mocht ze onverhoopt het onderspit delven”, is zelfbedrog.

Het tweede is een leger, dat, als uitsluitend bestemd tot verdediging van Java, voor onzen geheelen Archipel geen nut heeft.

En juist hierom: om onzen geheelen Archipel gaat het.

Wij moeten, wij kunnen en wij zullen den geheelen Archipel verdedigen en met groote kans op succes verdedigen, indien leger en vloot maar worden samengesteld in den geest, door overste Van der Weijden aangegeven en het bevel in bekwame handen komt.

Het is niet waar, dat — zooals de Minister zegt — het leger niet zou zijn op te voeren tot zoodanige sterkte, dat het den vijand overal in den archipel, althans overal waar dit noodig mocht zijn en het de moeite loont, een landing kan beletten, of den gelanden vijand de vermeestering van verschillende ver uiteengelegen gebiedsdeelen kan beletten.

Zal het in Nederland dan nooit uit zijn met het jammerlijke: wij kunnen dit niet en wij kunnen dat niet.

Weet men thans zelfs achter de Ministerstafel nog niet, dat in Indië alles mogelijk is, mits het bestuur over en in de koloniën maar in bekwame handen wordt gelegd, zoo wel bestuur als legeraanvoering in handen is van mannen met zaakkennis en klare koppen.

Spr. liet zoo juist in den aangehaalden zin 's Ministers tusschenzin — mocht onverhoopt de vloot in den strijd het onderspit delven — met opzet weg. Afgelegen deelen van den archipel met een troepenmacht te land verdedigen, althans langen tijd achtereen te verdedigen, als de vloot het onderspit heeft gedolven, is om redenen van verpleging, aanvulling, enz. uiteraard zeer bezwarend. In onzen archipel moeten wij, voor den geregelten aanvoer van al het benoodigde, over onze communicatiewegen te water tusschen de verschillende eilanden kunnen blijven beschikken. Daarom juist moeten wij het zijn, die onafgebroken met duikbooten en toebehooren die wateren voor anderen, voor den eventueelen vijand, onveilig maken. Daarom heeft voor Indië een kleine slagvloot, inferieur in getalsterkte aan die van den vijand, weinig waarde; zoo'n slagvloot geeft geen bescherming, maar biedt object en behoeft zelve bescherming.

Daarom mag, zoolang onze geldmiddelen nog zóó beperkt zijn, dat de aankoop van een slagvloot, die het meesterschap ter zee bevechten en behouden kan, niet

mogelijk is, van den aankoop van slagschepen voor rekening van Indië geen sprake zijn, maar moeten alle voor de zeemacht beschikbare gelden in Indië's welbegrepen belang besteed worden voor duikbooten van groot vermogen en groote werkingssfeer en alles wat daarbij behoort.

ad b. In het voorloopig verslag, sub b., werd als een bezwaar genoemd de fameuse kader-quaestie — wellicht omdat daarmede in Holland zoo onpractisch gesold is — die een groote, zoo niet onoverkomelijke moeilijkheid heet op te leveren. Ook het tegenwoordige Indische Legerbestuur acht de kader-quaestie een uiterst moeilijk, ja, bijna onoplosbaar vraagstuk voor de invoering van een militie-leger, van de sterkte door overste Van der Weijden noodig geacht.

In werkelijkheid staat het met de Indische kader-quaestie als indertijd met het zoogenaamde Atjeh-vraagstuk.

Evenmin als dit een vraagstuk, laat staan een voor ons onoplosbaar vraagstuk, bleek te zijn, toen men eindelijk rechtuit den eenig logischen weg bewandelde, evenmin is de kader-quaestie een vraagstuk, als men „tout le monde et son père” maar niet laat meepraten, doch eenvoudig aan een practisch ervaren man met helder hoofd en Indische zaakkennis de regeling der kadervorming opdraagt.

Ook het Nederlandsche zedelijkheidsaposteltje kwam weer doorschemeren. Eenige leden vreesden voor de blootstelling van de dienstplichtigen aan de verderfelijke invloeden van het leven in de kazernes. Die arme Indische dienstplichtigen! Wat zouden ze lachen, als ze die bedenking vernamen! En... wat een ergerlijke onbekendheid van Nederlandsche volksvertegenwoordigers met den werkelijken toestand in onze ordelijke kazernes met zindelijke chambrées, en wat de inheemsche betreft, met hare van nature zoo décente bewoners!

ad c. Het is en blijft een fout, dat voorshands slechts de Europeesche militie wordt ingevoerd en dat er in dezen spannenden tijd — bijna dagelijks kan het te laat zijn — nog overleg moet gepleegd worden tusschen Indische Regeering en Opperbestuur — zooals de Minister zegt — over de grondslagen der voor Inlanders in te voeren militie. De tijd van overwegen, overleggen en volledige overeenstemming zoeken is allang verstreken en verdient zeker geen aanbeveling in een tijd als den tegenwoordigen, waarin de Minister zelf klaagt (zie Memorie van Antwoord op het Afdeelings-verslag der Begrooting) dat de gedachtenwisseling

tusschen de Indische Regeering en den Minister veel bezwaarlijker is dan men pleegt te vermoeden en veel meer tijd vordert dan in normale omstandigheden.

Een nog grooter fout dan de genoemde, veel grooter zelfs dan blijkbaar de Minister, wellicht ook de Indische Regeering, vermoedt, is het, om de te vormen militie op te nemen in het staande leger en te doen dienen om dit leger gedeeltelijk te vervangen.

Ernstig waarschuwt spr. nogmaals hiertegen: het gaat ter zake om nog andere redenen dan genoemd zijn in het verslag der commissie en in de memorie van antwoord. De hierin genoemde redenen hebben alleen betrekking op de nog noodige uitzending van militaire expeditiën naar de Buitenbezittingen; er zijn echter redenen van hoogere orde en andere strekking, die behoud van het staande leger, vervormd tot eene zelfstandige divisie, en oprichting van een afzonderlijke militie-leger op Java en afzonderlijke militie-korpsen op de Buitenbezittingen, beslist noodzakelijk maken.

Indien de vervorming van het staande leger tot een zoo-genaamde nationale weermacht plaats vindt vóórdat de door den Minister als gewenscht omschreven toestand, dat geheel Indië zich zelf zal kunnen besturen, is ingetreden, zal Nederland zeer bedrogen uitkomen. En als men een militieleger vormt met een totalen dienstdtijd van slechts 13 jaren, zooals de Minister blijft voorstaan, en diensengevolge zonder landstorm, krijgt men nooit een leger dat bestand is tegen een vijand, die verstandiger was.

In 's lands welbegrepen belang moet spr. den heeren Kamerleden de aanneming van de beginselen, door den Minister voorgestaan voor de militie in Indië, met aandrang blijven ontraden. Het aanbevolen stelsel deugt beslist niet, ook niet de voorgenomen dienstdtijd van 13 jaren en evenmin de korte eerste oefeningsduur naar het Nederlandsche model. Hetgeen door de Commissie van Rapporteurs terzake werd opgemerkt, is alleszins juist en logisch.

Sub d. Bij de behandeling der Marine-begrooting bleek weder de voorliefde van den Minister van Marine voor slagschepen (dreadnoughts) en dat hij, hoewel de aanschaffing hiervan thans niet aan de orde was, van oordeel bleef, dat bij het beschikbaar zijn van 300 millioen voor een vloot ter verdediging van Indië, hij technisch de grootste weerkracht ter zee en de meeste zekerheid meende te vinden in een vloot van 4 linieschepen, 5 kruisers en 25 onder-

zeebooten. Die vloot zou, naar spreker's onwrikbare overtuiging, na enkele weken de Indische weermacht te land in de noodzakelijkheid brengen om te doen wat en door den Minister van Marine en door een paar Kamerleden voor onmogelijk wordt gehouden, namelijk uitsluitende verdediging te land. Met de door den Minister van Koloniën gebrekkig georganiseerde en uitsluitende Java-weermacht zou men dan weldra eene herhaling zien van 1811. Met de weermacht in den geest door den heer Van der Weijden voorgesteld, zou en op Java en op verschillende andere groote eilanden een taai verzet volgen, want al moge het waar zijn, dat de verdediging van onzen geheelen Archipel met onze middelen alleen met groote kans op succes mogelijk is door actieve samenwerking van een krachtig, logisch gevormd leger en een voor de defensie doeltreffend samengestelde onderzee-torpedovloot met toebehooren, ieder gewichtig eiland op zich zelf kunnen wij wel degelijk met taaie volharding tegen aanranding verdedigen, mits tijdig de vereischte maatregelen daarvoor getroffen zijn.

Het is droevig, ja, hemeltergend, dat spr. thans, in Februari 1917, hier nog op deze wijze heeft moeten spreken over de defensie van Nederlandsch-Indië.

Het is beschamend, dat zelfs thans in dezen verschrikkelijken en voor een kleine natie met groote, schitterende koloniën, op verren afstand, hoogst gevaarlijken tijd, na al hetgeen men sedert medio 1914 heeft zien gebeuren, nog tweestrijd mogelijk is over de wijze, waarop men dat schoone, driehonderd jaren onder ons bestuur staande land tegen aanranding moet beveiligen.

Onverwijld krachtig ingrijpen en sturen in de juiste richting, is dringend noodzakelijk.

Laten wij hierbij naar het verstandige voorbeeld van den grooten pacifist Wilson, van dezen bekwamen president der Amerikaansche Republiek, miljoenen durven voteeren voor wat hij noemt: „Preparedness”.

Krachtige toejuichingen volgden op deze rede.

De voorzitter, den spreker dankend, zeide, dat diens rede zeker bij de aanwezigen verschillende gevoelens had opgewekt omtrent mogelijkheid en uitvoerbaarheid. Hij hoopte echter dat, indien het noodig mocht zijn Indië te verdedigen, er een Van Heutsz zou zijn om de verdediging te leiden.

Met een „lang leve Van Heutz!” eindigde de heer Nierstrasz, onder toejuichingen der aanwezigen.

Rede Vattier Kraane.

De heer C. G. Vattier Kraane sprak vervolgens over: De verhooging der economisehe ontwikkeling van Nederlandsch-Indië, in verband met zijn defensie.

Hetzelfde onderwerp werd door spr. behandeld in de buitengewone vergadering van den Bond van Vrije Liberalen op 13 Januari jl. te Amsterdam.

De heer Vattier Kraane behandelde ditmaal bovendien de door den Minister van Koloniën samengestelde Memorie van Antwoord op het Afdeelingsverslag betreffende de Indische Begrooting van 1917, waarin onder meer het volgende voorkomt:

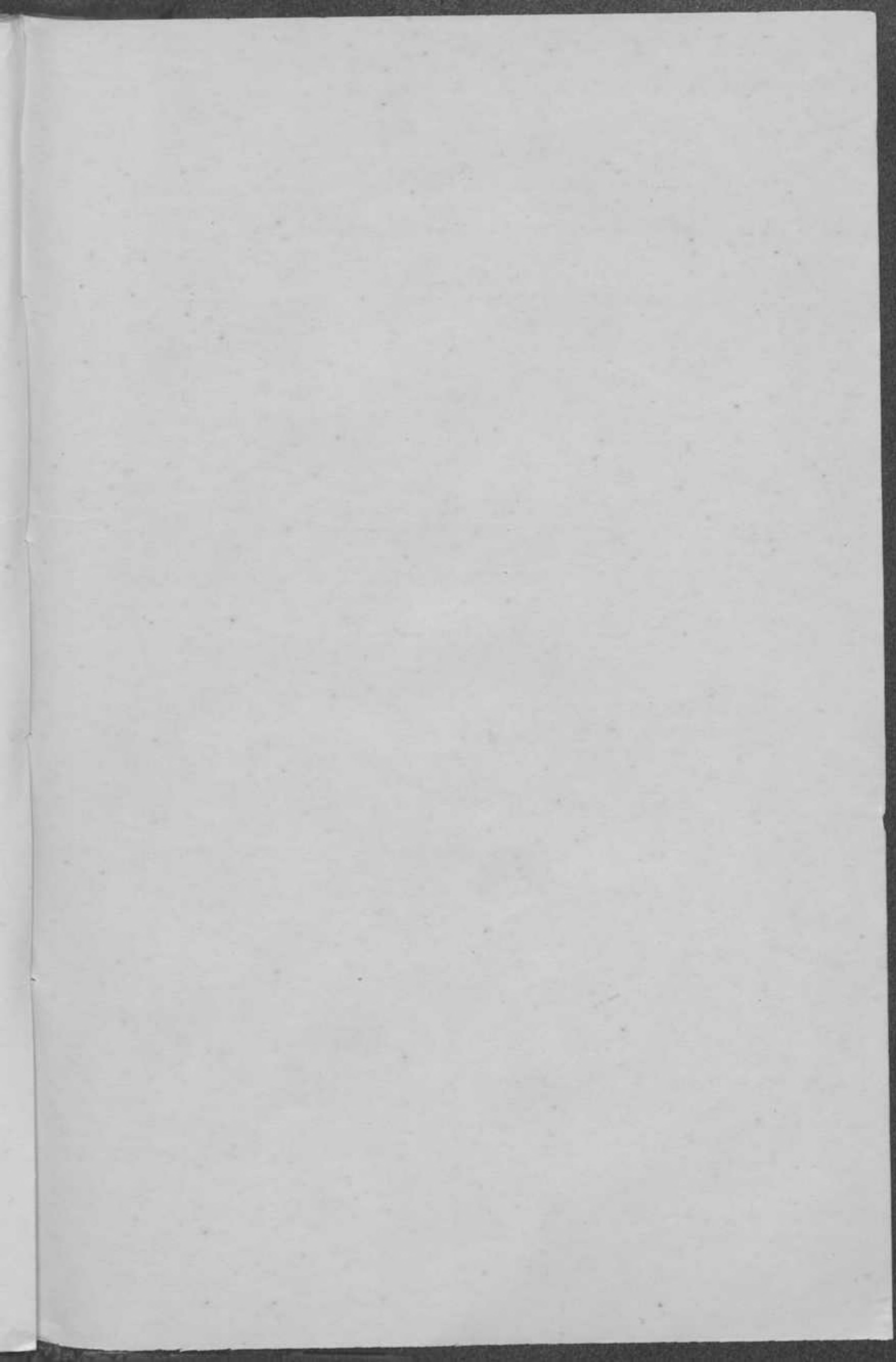
„De beschouwingen en voorstellen van den Gouverneur-Generaal nopens den thans met betrekking tot ontginning der aardolievelden in Djambi te volgen weg zijn eerst kortelings volledig in het bezit van den Minister. Hij zal zich beijveren om zoo spoedig als doenlijk tot eene beslissing dien-aangaande te geraken. Thans moge volstaan worden met de mededeeling, dat bij hem meer en meer de overtuiging veld wint, dat de oplossing behoort te worden gezocht in de richting, welke reeds van tevoren veel aantrekkelijks voor hem had, namelijk dat de opsporing en de winning van de aardolie zullen geschieden door eene Naamlooze Vennootschap, waarin het land overwegend medezeggingschap heeft. Ten aanzien van de landsgoudontginning in Benkoelen kan medegedeeld worden, dat de voorbereiding ter plaatse voor de oprichting van eene electrische centrale en van de noodige gebouwen, zoomede de wegverbetering, zoover gevorderd is, dat een en ander — naar verwacht mag worden — gereed zal zijn tegen dat tot de opstelling van de werkinrichting wordt overgegaan”.

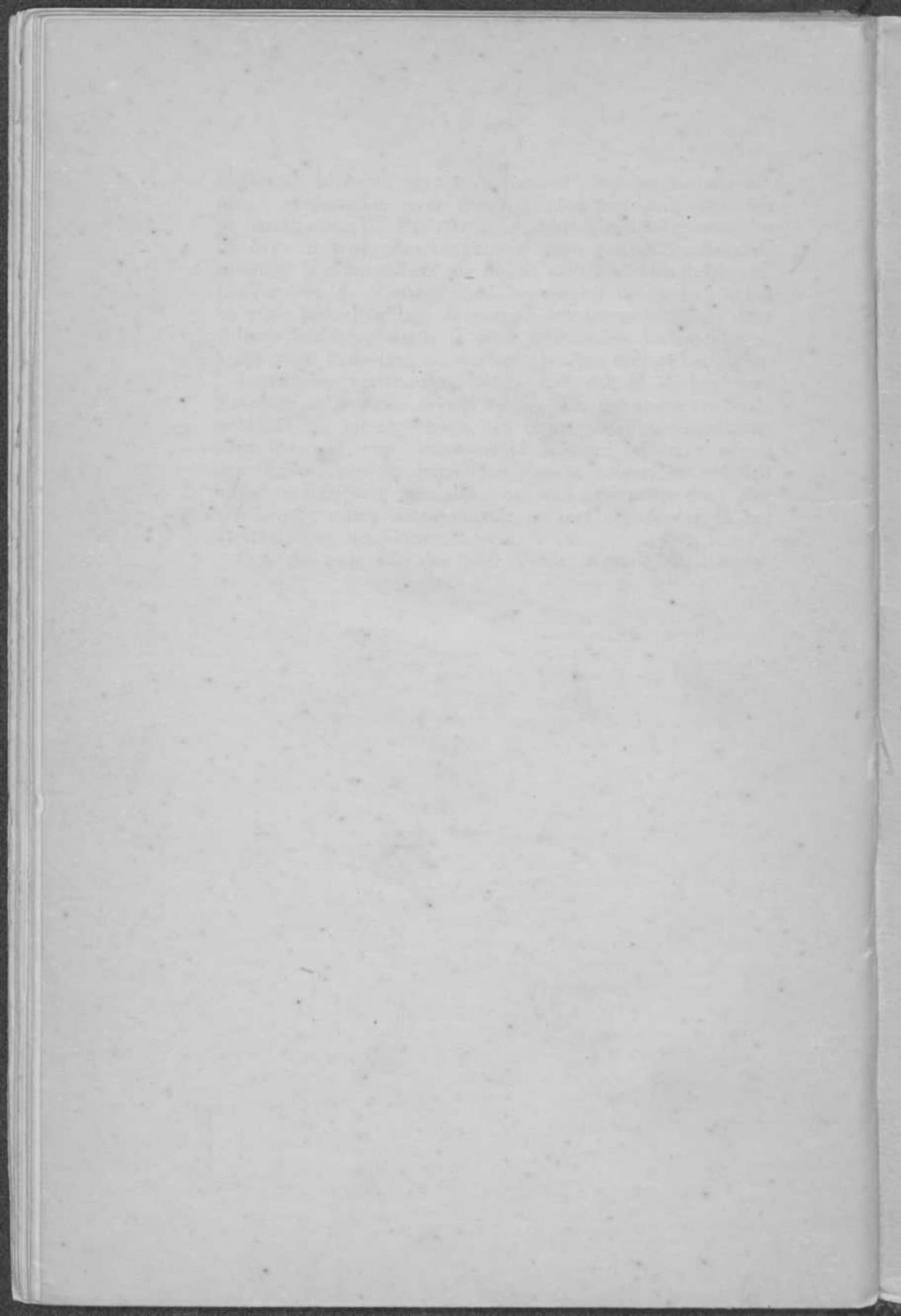
Spr. las dit gedeelte der Memorie van Antwoord met gemengde gevoelens. Tot zijn genoegen zag hij daaruit, dat bij den Minister meer en meer de overtuiging gevestigd wordt, dat de oplossing van het vraagstuk der ontginning van de aardolievelden in Djambi moet worden gezocht in het opdragen der werkzaamheden aan eene op te richten of reeds bestaande Naamlooze Vennootschap met medezeggingschap van het Gouvernement in het bestuur dier Vennootschap. Spr. is ervan overtuigd dat, indien de Minister de ontginning dier olievelden doet geschieden op de wijze, als door spr. aangegeven, hij den kortsten en meest practischen weg gekozen heeft.

Minder tevreden was spr. evenwel over hetgeen de Minister mededeelde over de ontginning van de goudvelden in Benkoelen. De Minister deed daarbij niet uitkomen, dat hij over de wijze van ontginning dezer goudvelden dezelfde meening was toegedaan als bij de aardolievelden in Djambi. Integendeel, de Minister deed het daarbij voorkomen of het in zijne bedoeling lag, de ontginning der goudvelden door zuivere Staatsexploitatie te doen geschieden. Indien dit werkelijk zijne bedoeling is, zou spr. het ten zeerste betreuren.

Laten wij vertrouwen, aldus spr., dat de Minister van Koloniën in principe bereid zal worden gevonden om bij de ontwikkeling en exploitatie van onze zoo rijke en schoone Koloniën met hun onnoemelijke schatten onder en boven den grond, één en denzelfden weg te volgen en wel den meest practischen, namelijk: die van exploitatie door particulieren, onder Staats-contrôle en met deelneming in het kapitaal door het Gouvernement.

Ook de rede van den heer Vattier Kraane vond bijval.

30000005076256

BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT

3 0000 00507 6256

